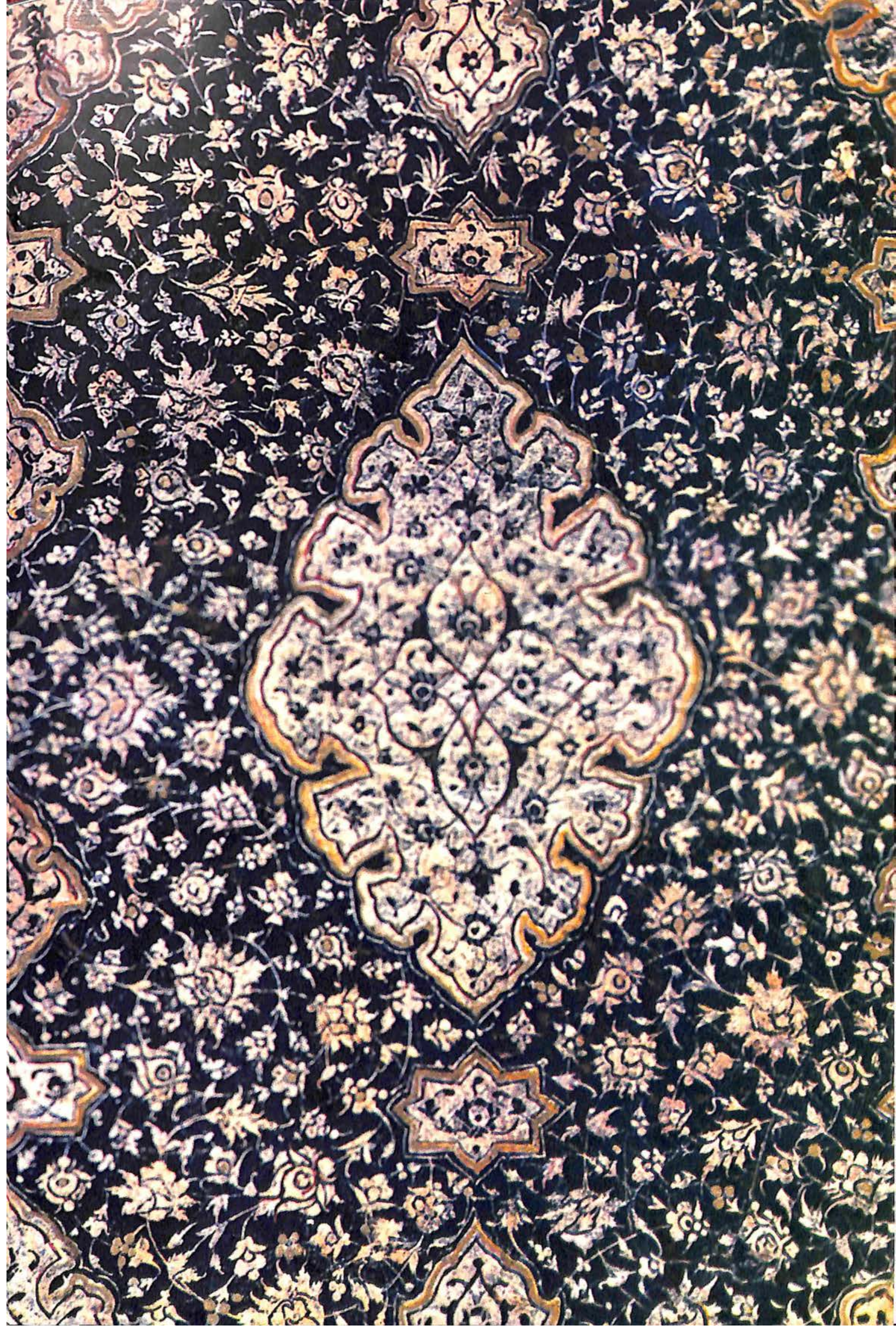
НИЗАМИ
NİZAMİ
نظامی

أمثال
İNCİLER
ИНЧИЛӘР

KÜLTÜR BAKANLIĞI 1364 TÜRK DÜNYASI

НИЗАМИ КӘНҸӘВИ
NİZAMİ GENCEVİ
نظامی گنجوی

ИНҸИЛӘР
İNCİLER
أمثال

һазырлајанлар:

һИДАЈӘТ

Вәһдәт СУЛТАНЗАДӘ

Мөһсүн НАҒЫСОЈЛУ

Hazırlayanlar:

HİDAYET

Vahdet SULTANZADE

Muhsin NAĞISOYLU

*

Түркијә түркҹәсинә чевирән:

Орһан ТАһ

Türkiye Türkçesine Aktaran:

Orhan TAN

*

Редакторлар:

һиДАЈӘТ

Мөһсүн НАҒЫСОЈЛУ

Рамиз ӘСҜӘР

Redaktörler:

Hidayet

Muhsin NAĞISOYLU

Ramiz ASKER

*

Bedii Tertibat:

Aliağa Memmedli

Бәдии тәртибаты:

Әлиаға Мәммәдли

(Топлуја даһи шаирин "Хәмсә"синдән бејтләр дахил едилмишдир.)

(Topluya dâhi şairin "Hemse"sinden beytler dahil edilmiştir.)

Түркијә Ҹүмһуријјәти Мәдәнијјәт Назирлији илә Азәрбајҹан Республикасы Дөвләт Мәтбуат Комитәси "Ҝәнчлик" нәшријјатынын бирҝә нәшри.

Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı ile Azerbaycan Respublikası Devlet Matbuat Komitesi "Gençlik" Neşriyatı'nın birlikte neşri.

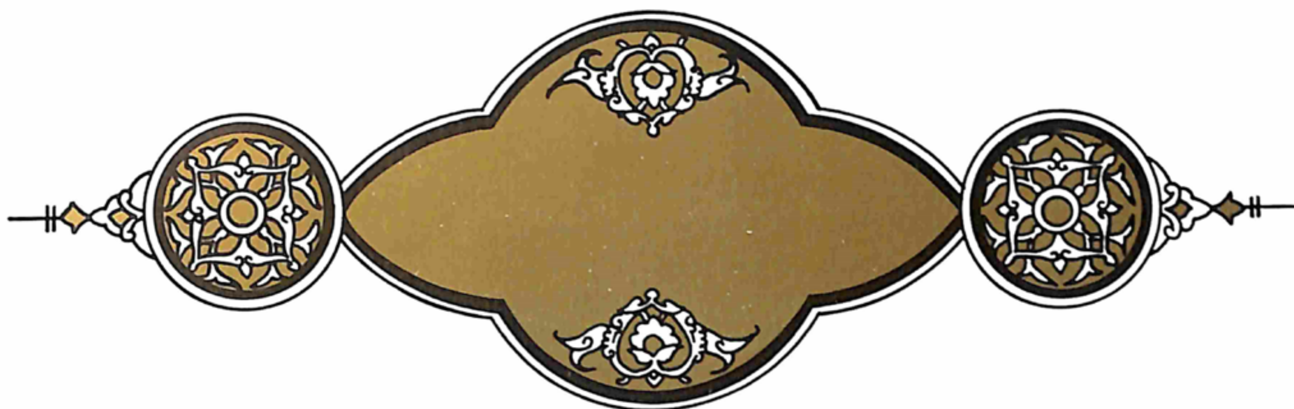
Yayımlar Dairesi Başkanlığı'nın 23.09.1991 tarih ve 928.2818 sayılı makam onayı ile ilk defa 5.000 adet bastırılmıştır.

 ISBN 975-17.0954-7

ETAM A.Ş. Matbaa Tesisleri ESKİŞEHİR

TÜRKİYE

НИЗАМИ ИНЧИЛӘРИ

Мә'на - мәзмун тутуму, әһатә, тә'сир вә нүфуз даирәсинә көрә Низами Кәнчәви јарадычылығы мәкан вә заман танымыр. Ичтимаи-бәдии фикри глобал мигјасда вә бүтүн әсрләрдә дүшүндүрән бәшәри проблемләрин һејрәтамиз бир усталыгла сәнәт шәрһи даһи шаирин бәдии ирсинин һәмишәјашарлығыны тә'мин едән башлыча чәһәтдир.

Дүнја ренессанс һәрәкатынын классик нүмунәләриндә *"шәхсијјәтин мухтаријјаты"* шәклиндә формалашан бәдии-фикри консепсија Низами ше'ринин маһијјәтини тәшкил едир. Низаминин бәдии ирси Әл-Фараби, Әл-Бируни, Ибн Сина, Ибн-Рәшд-Шәргин бу ренессанс хисләтли баһадырларынын ичтимаи-фәлсәфи-елми фикирләри ишығында көтүрүлүрсә бурада нә гәдәр ујарлыглар, мә'нәви әлагә, гајә, мәгсәд бирлији ашкар етмәк олар. Низами поезијасында XV-XVI әсрләр Авропа ренессанс сәнәтинин габагчыл нүмајәндәләринин идејалары илә дә сәсләнән мәгамлар аз дејил...

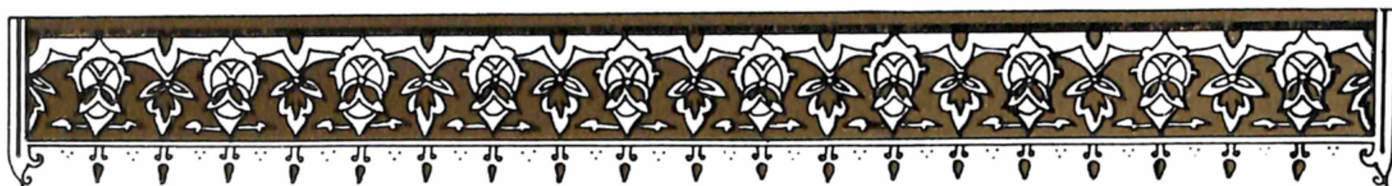
Инсан шәхсијјәти вә гүрурунун, инсан әгли вә ирадәсинин, онун түкәнмәз, чошғун һүнәр вә исте'дадынын әзәмәтини ше'рин е'чазкар гүдрәти илә тәсдигләјән бир сәнәддир Низами поезијасы. Низами дүһасы бүтөвлүклә бу мүһүм амалы бәдии мәгсәд көтүрүр. *"Мән"*ин һәјатын тә'сисиндәки ролу - зеһни, һисси, әгли фәалијјәти Низами әсәрләриндә вурғулудур. Дүшүнән вә јарадан, севилән, севән, һагг вә әдаләт јолларында бә'зән мәғлуб олан, бә'зән уғур газанан Инсан һәр шејдән чох дүшүндүрүр шаири. Шаирин тарихин гаранлыгларына чулғаланараг чох гисми итиб-батмыш вә зәманәмизә гәдәр чүз'и бир мигдары кәлиб чатмыш лирик ирси дә, *"Хәмсә"* / *"Бешлик"* / башлығы алтында бирләшдирилән ири һәчмли епик әсәрләри - *"Сирләр хәзинәси"*, *"Хосров вә Ширин"*, *"Лејли вә Мәчнун"* *"Једди көзәл"* вә ики китабдан / *"Шәрәфнамә"* вә *"Игбалнамә"*дән / ибарәт *"Искәндәрнамә"*си дә бу дахили мә'на вә мәнтигә хидмәтдәдир.

Орта әсрләр Јахын Шәрг ичтимаи-бәдии фикир тарихиндә һуманизм идејалары өз бөјүк тәнтәнәсини Низами јарадычылығында тапды, зәнкин ичтимаи-фәлсәфи рәнк чаларлары алараг јени вүс'әт вә тутумла бир чох јүзилликләр бу рекионун әдәбијјатыны истигамәтләндирди. Низами Јахын Шәргдә мә'нәви-әхлаги тә'лим нәзәријјәсини образлы тәфәккүрүн наилијјәтләри илә тәкмилләшдириб долғунлашдыран, ону сәнәтин башлыча фикир ахары - ичтимаилик идејаларына јөнәлдән илк сәнәткар олду. XII әср дүнја әдәбијјатында мәнзум роман жанры өз дағ зирвәсини Низами сәнәти илә фәтһ етди. Естетик фикрин көзәллик вә гәһрәманлыг консепсијасыны өз поезијасына даһијанә сурәтдә тәтбиг едән Низами Кәнчәви бәшәр мәдәнијјәтини идеал көзәллик вә идеал һәјатын камил нүмунәләри илә зинәтләндирди. Низами ичтимаи-мә'нәви шәррин бүтүн тәзаһүрләринә гаршы гәләмини силаһа чевирди. Һуманизминин вә демократизминин һүдудсуз вүс'әтинә дәләләт олараг ел бирлији илә идарә олунан, јалныз һагга-таңрыја вә әдаләтә тапынан мәшһур *“Хошбәхтләр өлкәси”*нин макетини учалтды, әски дүнјанын *“нагис мәхлуг”* адландырдығы гадынын шәрәфинә чәләнк һөрдү, мәһәббәти өлүмсүзләшдирди, әбәдиләшдирди, үлвиләшдириб илаһиләшдирди, әнкинликләрә јүксәлдиб јенидән јерөвладына - инсана гајтарды.

Низами поезијасы интеллектуал әнәт нүмунәсидир. Енсиклопедик зәка саһиби олан шаирин тәгдим етдији фикри - бәдии амалы ачмаг, шәрһ етмәк мүхтәлиф елми биликләрә, хүсусән фигһдинин фәлсәфәси, суфизм, һүчум кими орта әсрләрдә кениш тәтбиг олунан билик саһибләринә јахшы бәләд олмаг тәләб едир. Низами әсәрләри һәндәси вә ријази фигурлара, улдузларын һәрәкәтинә, шаһмат вә нәрд ојунларынын кедишләринә вә с. әсасланма јолу илә јарадылан бәдии сәһнәләрлә зәнкиндир. Ше'ринин һәр бејти, һәр мисрасы һикмәт хәзинәсидир. Шаир јери дүшәндә халг ифадә вә мәсәлләринә, ибрәтамиз аталар сөзләри вә нәсиһәтләринә мүрачиәт едир. Лаконизм - јығчам ифадә илә дәрин мәзмун тәгдим етмәк Низами ше'ринин үслуби мәзијјәтләриндәндир, бу бахымдан онун әсәрләринин аз гала бүтүн сәһифәләринә сәпәләнмиш афоризмләри әсрләр бојунча охучулары һејрәтләндирир.

Низами јарадычылығыны истигамәтләндирән һансы проблемләр шаирин һикмәтамиз бејт вә афоризмләриндә өз ифадәсини тапмыр? Бу афоризмләр инсана һәјат дәрси, нәчиблик, хејирхаһлыг, мәрданәлик, әдаләт дәрси верир, достлугда мөһкәм вә дүшмәнә гаршы амансыз олмаг, өмрү шәрәфлә баша вурмаг дәрси өјрәдир. Бу афоризмләр өлкә башчыларына дөвләти вә халгы идарә етмә јоллары өјрәдир.

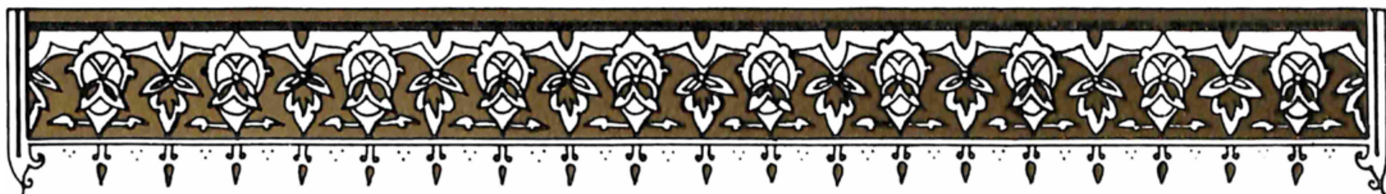

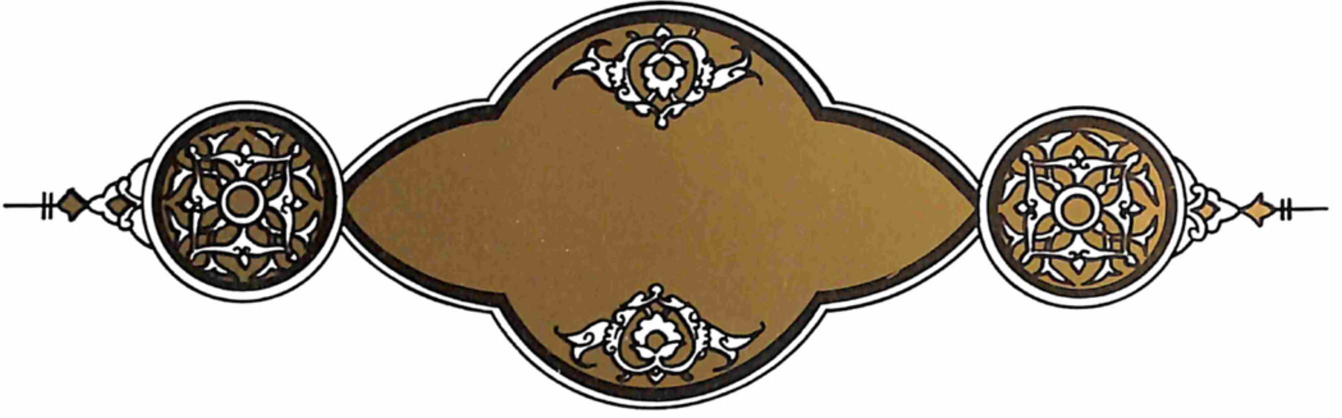
Низами сәнәтини әсасән һәјатын ин'икасы кими тәсәввүр едирәм. Сөз вә сәнәт һәјаты дәрк етмәк, онун сирләрини анламаг, мүшкилләрини һәлл етмәк үчүн бир васитәдир. Һикмәтли бејт вә ифадәләриндә шаир дөнә-дөнә әсәрләринин тәнкијә просесиндә хатирәләрини әбәдиләшдирдији әдаләтли һөкмдар образлары вә онларын дөвләти идарә үсулләры илә там тәзад тәшкил едән мүасири олдуғу һәјатын һәгигәтләрини ачыглајыр, дөврүнүн ачыларыны сатирик, ја јумористик лөвһәләрлә әкс едир. Низами афоризмләриндә шаирин елм-идрак, һәјат, өлүм вә с. проблемләр һаггында фәлсәфи мүһакимәләри өз тәзаһүрүнү тапыр. Инсан мә'нәвијјатынын ән үлви мәгамы олан мәһәббәтин, Низами сүжетләриндә кениш вә әсаслы шәкилдә өз бәдии һәллини тапмыш бу е'чазкар һиссин тәрәннүмүнә дә онун афоризмләриндә аз јер верилмир. Һәм дә марагдыдыр, ајры-ајрылыгда мүстәгил ганадлы ифадәләр кими сәсләнән Низами афоризмләри *"Хәмсә"* дә чәрәјан едән һадисәләрлә елә гајнајыб - гарышмыш ки, мәтләбдән кәнар, тәсадүфи тә'сир бағышламыр, әксинә сүжетә бир орижиналлыг верир, еһсаси тә'сири даһа да артырыр, ону чевикләшдириб, күнүн тәләбләри мөвгејинә јахынлашдырыр.

Низами әсәрләриндәки һикмәтли бејт вә афоризмләри шаирин ишләтдији аталар сөзләри вә мәсәлләриндән мүәјјән мә'нада ајырмаг лазымдыр. Бу ахырынчылар Низами сәнәтинә чох заман халг јарадычылығындан кәлир, олдуғу кими, јахуд ше'рин тәләби бахымындан она ујар формада гәләмә алыныр вә јенә аз дәјишикликлә халга гајыдыр. Афоризм вә һикмәтли бејтләр исә билаваситә Низами дүһасынын инчиләри кими гәбул едилмәлидир. Шифаһи халг ше'ринә бу афоризмләр даһи Низаминин бәхш етдији әвәзсиз јадикарлардыр ки, бурада сонралар јени-јени ганадлы ифадәләрин тәшәккүлү вә инкишафында әсас гајнаглардан олмушдур.

Охучулара бөјүк шаирин һикмәтли бејт вә афоризмләриндән ибарәт бир күлчин тәгдим олунур.

Р.АЗАДӘ

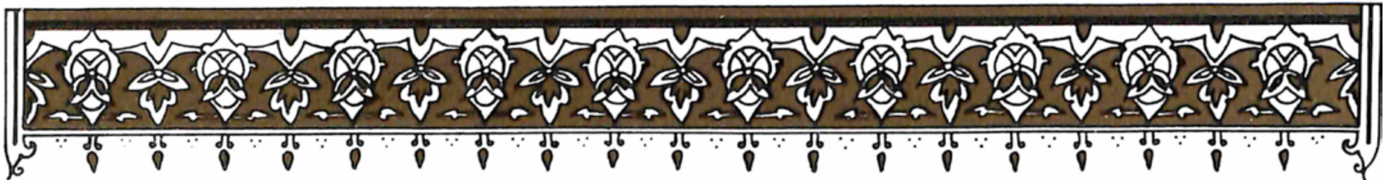

NİZAMİ'NİN İNCİLERİ

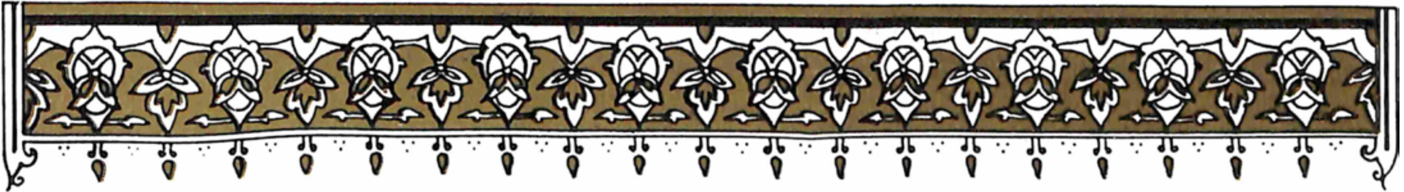
Manası, muhtevası, yaptığı etkisi ve edebî-felsefî önemiyle Genceli Nizami'nin eserleri zaman ve mekân sınırlarına sığmaz. İçtimai-estetik fikriyatı geniş boyutlu ezelî meselelere ve ana ilkelere emsalsiz bir ustalıkla getirdiği sanat yorumu şairin edebî mirasının bakiliğini garantilemiştir.

Dünya rönesans hareketinin klasik eserlerinde *"kişinin özerkliği"* ilkesi ağırlık kazanmıştır ve bu ilke ana fikir olarak Nizami şiirinin özünü teşkil etmektedir. Nizami'nin mirası, Farabî, Biruni, İbni Sina, İbni Rüşt gibi Doğulu devlerin ilmî, felsefî, içtimaî görüşleri ışığında değerlendirildiğinde sözkonusu rönesans eğilimli dehalarla Nizami arasında ne kadar benzerlik, mânevî irtibat, amaç birliği bulunduğu açıkça görülebilir. Ayrıca Nizami'nin eserlerinde XV-XVI. yüzyıllar Avrupa rönesansının en ileri gelen temsilcilerinde bulunan görüşlere yakınlık da söz konusudur.

İnsanın yüce şahsiyet ve gururu, aklı ve iradesi, bitmez-tükenmez hüner ve yeteneği, Nizami'nin şiirinde şiirin mucize gücüyle belgelenmiş bulunmaktadır. Nizami'nin dehası genelde bu önemli mefkûreyi sanat için temel fikir olarak ele alır. Kişinin, *"Ben"*'in hayatın oluşumundaki rolü, zihnî, hissî ve pratik faaliyeti, Nizami'nin eserlerinde ısrarla vurgulanmaktadır. Şairi daima meşgul eden insandır ki düşünür, yaratır sever, sevilir, hak ve adalet uğruna mücadele verir, başarır ve bazan da yenilir. Lirik şiirlerinin çoğu tarihin karanlıklarına gömülmüş ve bize ulaşmamışsa da, bize ulaşanları bile fikir edinmeğe yeterlidir. Hamse "Beşlik" adı altında toplanan manzumelerine gelince bunlar, birer destan mahiyetindedir: *"Mahzen-ul-esrar"*, *"Husrev vü Şirin"*, *"Leylâ-yi Mecnun"*, *"Yedi Güzel (Heft Peyker)"*, *"İskendername"*. Bu sonuncu manzume *"Şeref-name"* ve *"İskender-name"* olmak üzere iki kitaptır. İşte bu *"Hamse"* Nizami'nin dünya tarihinin en büyük şairlerinden biri olmasını sağlamıştır.

Orta çağın karanlık Orta doğusunda Nizami bir yıldız gibi parlamıştır. Hümanizma, özgür, özerk insan fikri onun eserlerinin odak noktasıdır. Üstelik bu fikir asırlarca etkili olmuş, Nizami'den sonra gelen çok sayıda Doğulu şair için örnek ve ilham kaynağı sayılmıştır. Nizami ekolü dünya edebiyatının Dante, Shakespeare, ekolleri kadar önemliydi. Bir kere Genceli Nizami, sadece ahlâkî-mânevî değerleri yayan bir öğütçü değildir. Nizami, insan ve toplum ilişkileri sorununa yeni yorum getirmiş, insanın herşeyden önce toplum karşısındaki görevini vurgulamıştır. Bu arada şair içtimaî teoriye katkılarının yanısıra manzume roman dalında emsalsiz eserleri- *"Hamse"*'yi ortaya koymuştur. Estetik ve sanat açısından getirdiği yeni yorumlara gelince, Nizami güzellik ve kahramanlık kavramlarına farklı bir yaklaşım sergileyerek, dünyaca ünlü örnekler ortaya koymuştur. Tabiî ki bu örnekler, estetik bakımından edebiyatın hangi amaçlara ve ilkelere hizmet ettiğini göstermesi açısından başlı başına bir aşama demekti. Nizami'nin ideal toplum ve ideal insan arayışları,, edebiyatı Orta doğu felsefesi için yeni bir ufuk açmıştır. O dönem için Nizami'nin içtimaî ve felsefî görüşleri, fazla demokratik ve evrenseldi diyebiliriz. Bunların başlıca örnekleri, *"İskendername"* deki *"Mutlular ülkesi"* ütopyası, sanat ilkesi olarak daima kadına önem verilmesi ve yüceltilmesi, özgür sevgi fikri ve insanın ferdî özerkliğine, seçme yetkisine saygıdır. Nizami'nin şiirini kuşkusuz entelektüel sanat örneği olarak değerlendirmemiz gerekir. Bir yandan ansiklopedik boyut sergileyen, öte yandan konu ve tema olarak ele aldığı değişik gerçeklerin şiir ve felsefe açısından yorumlama zorunluluğu yüzünden bir çok bilim alanlarına eğilen Genceli Nizami, seçkin kişiliğini ispatlamıştır. Tarihe, ilmî gerçeklere tercüman olabilmiştir. Öte yandan insanın zihnî ve fizikî imkânlarının, potansiyelinin sonsuzluğunu şair güzide bir sanatkârlıkla açıklamıştır. Şairin her beyti, her mısrası hikmet ve mana yüklüdür. Sık sık halkın tecrübesine, atasözlerine ve nasihatlarına başvuran Nizami, eserlerinde daima az kelimeyle çok şey, büyük mânâ ifade etmeğe gayret göstermiştir. Ayrıca onun manzumelerinde hemen hemen her sayfada sık sık rastlanan deyimler ve hikmetli sözler âdeta okurları hayrete düşürmektedir.

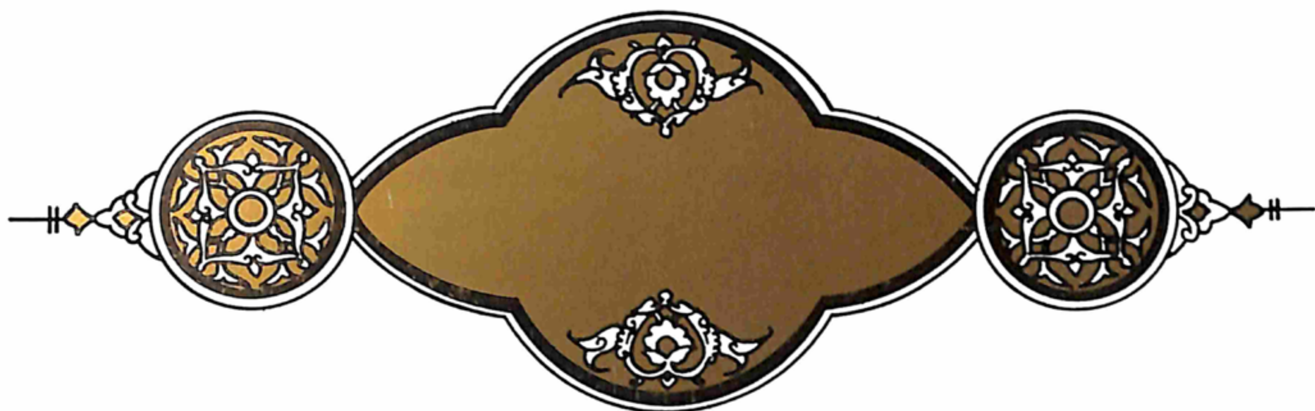
Nizami'nin sanatının, edebî mefkûresinin hemen hemen bütün yanları, eğildiği meselelerin hepsi işte bu deyim ve hikmetlerde açıklanmıştır. Bu deyimlerde ibret verici hükümler, yüce vasıflar, insaniyet, cesaret, zekilik, adillik, doğruluk, sadakat, vefâkarlık, fedakârlık, cömertlik gibi değerler terennüm edilmektedir. Bunların çoğu devlet adamlarına öğüt ve nasihat niteliğindedir. Nizami'nin sanatını esasında hayatın şiir diliyle yansıtılması olarak görüyorum. Söz sanatı, hayatı idrak etmek, onun sırlarını anlamak, meselelerine ışık tutmak ve bunları çözmek için bir vasıtadır. Hikmetli beyit ve deyimlerinde şair, eserlerinde ortaya koyduğu ve topluma adaletli, akıllı, halkını seven hükümdar olarak tavsiye ettiği tiplerin devlet idaresi anlayışına ters düşen gerçeklerini açıklıyor. Nizami, bu arada hem mizaha başvurmakta, hem de ima ve teşbihler kullanmaktadır. Şairin sık sık kullandığı deyimlerinde ilim, idrak, hayat, ölüm, borç ve başka evrensel mânevî meseleler üzerine felsefî hükümlere yer vermiştir. Ayrıca insan maneviyatının en yüce makamı olan sevginin, bu mucize duygunun terennümü de tabii ki söz konusu deyimlerde geniş ve esaslı bir şekilde yer almıştır. Zaten Nizami, aşk şairidir. İlginçtir ki, Nizami'nin birer darb-ı mesel olarak kullanılan deyimleri *"Hamse"*de cereyan eden hadiselerle öylesine kaynayıp karışmıştır ki, konudan kopuk bir tesadüf eseri sayılamaz. Tersine bunlar hikâyeye bir orijinallik veriyor, aktiviteyi daha da artırıyor, konuya hareketlilik kazandırarak güncellik getiriyor.

Nizami'nin eserlerindeki hikmetli söz ve deyişleri onun kullandığı atasözleri ve darb-ı mesellerden bir bakıma ayırmamız gerekir. Bu sonuncular Nizami'nin eserlerine çok zaman halk edebiyatından gelmektedir ve bu arada ya olduğu gibi, ya da şiirin talep ettiği şekilde kaleme alınarak küçük bir değişmeyle yine halka döner. Hikmetli söz ve deyişlere gelince, bunlar doğrudan doğruya Nizami'nin dehasının incileri olarak kabul edilmelidir. Bu deyişler dahî şairin halk şiirine bahşettiği eşsiz yadigarlardır ki, bunlar halk edebiyatında bir çok yeni deyimlerin ve ifadelerin ortaya çıkmasına ve gelişmesine kaynak oluşturmuştur.

İşte, okurlara büyük şairin hikmetli söz ve deyişlerinden oluşan bir demet sunuyoruz.

R.Azade

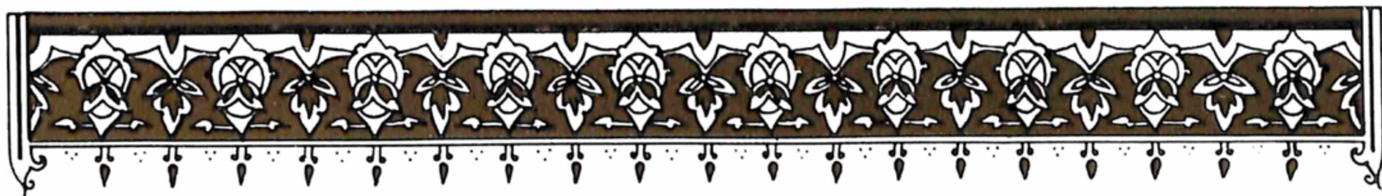

پیشگفتار

آفرینش نظامی گنجوی به اعتبار معنی و مضمون خود، و سعت و نیروی تأثیر خویش تابع هیچ مکان و زمانی نیست. طرح مسایل اجتماعی و فرهنگی در سطحی والا و توضیح و تفسیر هنری شگفتی آور مسایل عموم بشری شرط بنیادی جاودانگی ارثیه معنوی شاعر میباشد. نظریه آزادی و اختیار شخصیت که خود محصول آثار کلاسیك نهضت رنسانس جهانی است اصل و ماهیت آفرینش نظامی گنجوی را تشکیل میدهد. هر آینه ارثیه ادبی نظامی در پرتو افکار علمی، فلسفی و اجتماعی پیشروان رنسانس شرق مانند فارابی، ابو ریحان بیرونی، ابن سینا، ابن رشد مورد تحقیق و مداقه قرار گیرد قرابت معنوی و هدف مشترك و یگانه آنان هرچه بیشتر رخ خواهد نمود. ایده‌های اندیشمند در آثار نظامی گنجوی که با آثار پیشروان آنان رنسانس در اوروپای قرنهای پانزده و شانزده میلادی منطبق است اندك نیست.

شعر نظامی تصدیق و اثبات پوئتیك خود و اراده انسان، استعداد عظیم و هنر لامتناهی هم اوست. این آمال مهم هدف اصلی نبوغ شعری نظامی در کلیت خویش است. نظامی تأکیدمصرانه بر رُل و مقام «من» یعنی شخص انسانی در سازندگی زندگی دارد. انسان اندیشمند و خلاق، محبوب و عاشق، گاه مغلوب و گاه پیروزمند نبرد عدالت، محور اندیشه‌های شاعر است. اشعار غنائی (لیریك) شاعر که بخش اعظم آن در گذرگاههای تیره و تاریك تاریخ از بین رفته و نیز اثر دنیا پسندش «خمسه» که شامل «مخزن الاسرار»، «خسرو و شیرین»، «لیی و مجنون»، «هفت پیکر» و «اسکندر نامه» میباشد مؤید این نکته‌است. آرمانهای هومانیستی در تاریخ اندیشه‌های اجتماعی و فرهنگی قرون وسطی

خاور نزدیك انعکاس شکوهمند خود را در آثار نظامی گنجوی باز یافته و با غنای تدریجی فلسفی و اجتماعی خود با عمق و ظرافت نوینی چندین سده به منبع فیضان و الهام ادبیات این مرز و بوم مبدل گشت. نظامی نخستین شاعر خاور نزدیك است که تعالیم معنوی و اخلاقی را با تفکر هنری پیوند داده و آنرا به شرط لازم و ضروری هنر یعنی اجتماعی بودن آن سوق داده‌است. ژانر رُمان در ادبیات جهان قرن ۱۲ میلادی در سیمای نظامی به ستیغ قلّه خود دست یافت. نظامی با انطباق داهیانه مقوله‌های زیبایی و قهرمانی علم زیبایی شناسی در شعر خود فرهنگ بشری را با آثار نمونه‌وار زیبایی و زندگی ایده آل و کامل غنی تر ساخته‌است. قلم نظامی چون زوبینی قلب نیروهای پلید اجتماعی را نشانه گرفت. همو ماکت مدینه فاضله‌ای را که تجلی اراده خدا و خلق و تجسم تمام عیار هومانیزم و دمکراتیسم سر شاراست بوجود آورده و به افتخار زن این «موجود ناقص» جهان باستان شعرها سروده، عشق و محبت را جاودانه ساخته و دوباره به زمینیان بخشید. شعر نظامی نمونه کامل تفکّر روشنفکرانه‌است. برای درك و شرح و تفسیر شعر نظامی که از تمام علوم عصر خویش بهره گرفته ــ آگاهی در خور به علوم مختلف قرون وسطی از جمله فقه، فلسفه مذهبی، تصوف و نجوم ضروری‌است.

استفاده نظامی از علوم ریاضیات، نجوم و اصطلاً شطرنج و تخته نرد به آثار وی غنا و رونق خاصی بخشیده‌است. هر مصراع و بیت شعر نظامی گنجینه حکمت‌است. شاعر در اشعار خود از امثال و حکم و ضرب المثلهای خلقی و اندرزهای پر مغز بخوبی بهره گرفته‌است. گفتار پر مضمون اما کوتاه از دیگر ویژگیهای برتر اسلوب شعر نظامی گنجوی‌است. هم از اینروست که امثال و حکم و پند و اندرزهای حکیمانه ای که سرتا سر آثار نظامی را فراگرفته قرنهای متمادیست که خوانندگان آثاروی را شگفت زده ساخته‌است.

بجرأت میتوان گفت که اصلی ترین مسایل آفرینش نظامی در اندرزها و حکمت های او خود را نشان میدهند حکمت، پند و اندرزها و امثال و حکم مورد استفاده نظامی به انسان درس زندگی، خوش بینی، مردانگی، عدالت میاموزد و او را به دوستی حقیقی، سرسختی با دشمن و زندگی باشرافت فرا میخواند. نظامی با گفتارهای حکیمانه درس مرد مداری و کشورداری به سرکردگان دولتی یاد میدهد.

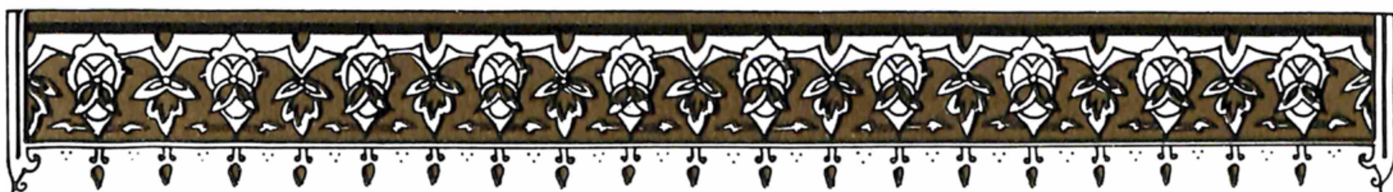
در نزد نظامی هنر چیزی جز انعکاس واقعیت زندگی نیست. شاعر هنر و ادبیات را همچون ابزاری برای درك اسرار زندگی و حل مشکلات آن می انگارد. او در ادبیات حکمت آمیز پر مضمون خود به کرّات با تصویر چهره‌های پادشاهان عادل یاد آنان را جاودانه داشته و تضاد اصول حکومتی را با واقعات عصر خویش بعینه نشان داده‌است.

شاعر تلخ کامی های عصر خویش را با تابلوهای طنزگونه خود منعکس مینماید. دیدگاههای فلسفی شاعر در باره علم، شناخت، زندگی و مرگ در همین ابیات حکمت آمیز خود باز مییابد. محبت این زروه معنویات بشری در آفرینش نظامی گنجوی بویژه در امثال وحکم مورد استفاده وی طرح و حل هنری شایسته خود را کسب میکند.

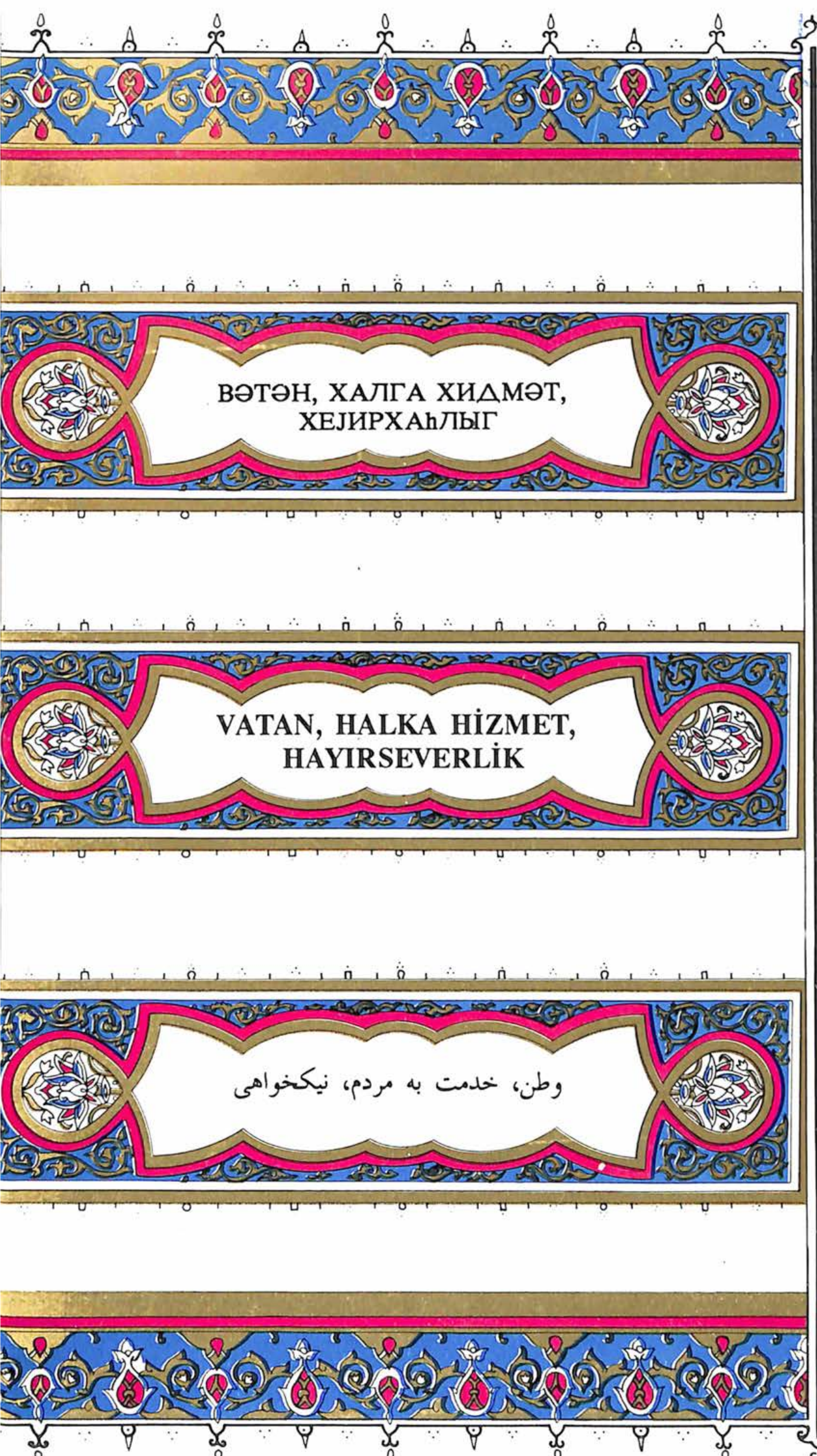
جالب اینکه نظامی امثال و حکمی را که در نظر اول مجرّد و نابجا بنظر میرسد بویژه در «خمسه» چنان با استادی و طبیعی بکار میبرد که نه تنها موجب گسستگی مطلب و ملال خواننده نمیشود بل گویی جزء جدایی ناپذیر سوژه اصلی‌است که این نیز به غنا وتأثیر بخشی هر چه بیشتر داستان انجامیده و تا سطح نیازهای اجتماعی عصر ارتقا مییابد. شایان ذکراست که ابیات حکمت آمیز نظامی را نباید با امثال و حکم بکار گرفته شده از جانب وی را یکسان دانست. بدین معنی که شاعر امثال و حکم را از فرهنگ عامه (فلکلور) گرفته و عینًا و یا با اندکی تغییر ــ آنگونه که با امکانات شعری منطبق گردد بازگو میکند، حال آنکه حکمت و پندهای حکیمانه نظامی مستقیما محصول نبوغ اوست و آنها را باید بمثابه گوهرهای بی همتای ارثیه‌وی بحساب آورد. این حکمت‌ها هدایای گرانقدر نظامی به شعر فلکوریك‌است که سنگ بنای تشکل و تکامل بعدی خلاقیت مردمی در این زمینه گشته‌است.

این کتاب گلچینی‌است از ابیات حکمت آمیز نظامی گنجوی که به خوانندگان و دوستداران آثار این شاعر نابغه تقدیم میگردد.

آزاده رستم اوا ــ ترجمه: از غلامرضا بوداغی

ВӘТӘН, ХАЛГА ХИДМӘТ,
ХЕЈИРХАҺЛЫГ
VATAN, HALKA HİZMET,
HAYIRSEVERLİK
وطن، خدمت به مردم، نیکخواهی

Чалыш ки, кирпиjин олсун алмаз тәк,
Аjыг ол, өлкәнин кешиjини чәк!

*

Белә мәсәл чәкмиш агил бир инсан:
"Гурд кирмәз сүрүjә jатмаса чобан".

Çalış ki, kirpiğin olsun elmas gibi,
Ayık ol, ülkenin nöbetini tut.

*

Böyle mesel çekmiş akıllı insan,
"Kurt girmez sürüye, yatmasa çoban."

مژه در نخفتن چو الماس دار
ببیداری آفاق را پاس دار

*

چنین زد مثل کاردان بزرگ
که پاس شبانست پابند گرگ

Хидмәт етмәк сајылыр кишиликдән нишана,
Халгына хидмәт етмәк бир шәрәфдир инсана.

*

Чалыш өз халгынын ишинә јара,
Кејсин әмәлиндән дүнја зәрхара.

Hizmet etmek sayılır erkeklikten nişana,
Halkına hizmet etmek şerefdir bir insana.

*

Çalış kendi halkının işine yara,
Giysin amelinden dünya altın-elbise.

صورت خدمت صفت مردمیست
خدمت کردن شرف آدمیست

*

کوش تا خلق را بکار آیی
تا بخلقت جهان بیارائی

һүнәр ардынҹа гач, халга һүнәр сач,
Гапылар бағлама, әр ол, гапы ач.

*

Дәрдә дөз, инҹитмә һеч вахт өзкәни,
Елләр гәм чәкинҹә, дәрд алсын сәни.

Hüner ardınca koş, halka hüner saç,
Kapılar bağlama, er ol, kapı aç.

*

Derde dayan, incitme hiç zaman eli,
Eller gam çekince, dert alsın seni.

هنر آموز کز هنرمندی
درگشائی کنی نه دربندی

*

آزار کشی کن و میازار
کازرده توبه که خلق بازار

Бачарсан һамынын јүкүнү сән чәк,
Инсана ән бөјүк шәрәфдир әмәк.

*

Сән дә әлдән дүшүб јорулсан әкәр,
Сәнин дә јүкүнү бүтүн ел чәкәр.

Becersen herkesin yükünü sen çek,
İnsana en büyük şerefdir emek.

*

Sen de elden düşüp yorulsan eğer,
Senin de yükünü bütün el çeker.

بار همه میکش ار توانی
بهتر چه ز بارکش رهانی

*

تا چون تو بیفتی از سرکار
سفت همه کس ترا کشد بار

Хејирлә шәр изләјир һәр бәшәри әзәлдән,
Хејир хејри тапандыр,шәр дә шәри әзәлдән.

*

Булуд тәк дамчыјла су ал дәниздән,
Верәндә бол-бол вер әсиркәмәдән.

**Halk bana verse de eziyet, keder,
Kıyamam incinsin benden bir nefer.**

*

**Gidenler birçok şey ekmiştir bize,
Biz de ekmeliyiz genç neslimize.**

ز خلق ارچه آزار بینم بسی
نخواهم که آزارد از من کسی

*

چو کشته شد از بهر ما چند چیز
ز بهر کسان ما بکاریم نیز

Халг мәнә версә дә әзијјәт, кәдәр,
Гыјмарам инчисин мәндән бир нәфәр.

*

Көчәнләр бир чох шеј әкмишдир бизә,
Биз дә әкмәлијик кәнч нәслимизә.

Hayırla şer izliyor her beşeri ezelden,
Hayır hayrı bulandır, şer de şeri ezelden.

*

Bulut gibi damlayla su al denizden,
Verdiğinde bol bol ver esirgemeden.

هر بدونیکی که درین محضرند
رنگ پریر ندهٔ یکد یگرند

*

بقطره ستان آب دریا چو میغ
بهنگام دادن بده بیدریغ

Бир адамда көрәркән бөјүк бир һүнәри сән,
һәмән һүнәр азалар кет-кедә бәјәнмәсән.

*

Әзијјәт ејләсән, чәфа көрәрсән,
Меһрибанлыг етсән, сәфа сүрәрсән.

Bir adamda görürken büyük bir hüneri sen,
Hemen hüner azalır git-gide beğenmesen.

*

Eziyet eylesen, cefa görürsün,
Mihribanlık etsen, sefa sürersin.

گر هنری در تن مردم بود
چون نپسندی هنری کم بود

*

چو بگشائی گشاید بند برتو
فرو بندی بندند برتو

Јахшы адамларын көз јум ејбинә,
Јахшы шеј өјрәтмәз јаман көз сәнә.

*

Јаманлыг етмәкдән узаг ол, узаг,
Пислијин әвәзи пислик олачаг.

İyi insanların göz yum aybına,
İyi şey öğretmez kötü göz sana.

*

Kötülük yapmaktan uzak ol, uzak,
Pisliğin bedeli pislik olacak.

ز عیب نیك مردان دیده بردوز
هنر دیدن ز چشم بد در آموز

*

سلامت بایدت کس را میازار
کادب را در عوص تیزست بازار

Бәла көрәҹәксән пислик етдинсә,
Әвәз верәҹәкдир дүнја һәр кәсә.

*

Јаша ки, дүнјаја ишыг верәсән,
Торпаға көз дикмә илан кими сән.

Belâ göreceksin pislik ettinse,
Karşılık verecektir dünya herkese.

*

Yaşa ki dünyaya ışık veresin,
Toprağa göz dikme yılan gibi sen.

چو بد کردی مباش ایمن ز آفات
که واجب شد طبیعت را مکافات

*

خوشخور که گل جهانفروزی
چون مار مباش خاک روزی

Гујуја салсан да јахшылығы, бил,
Јенә гајыдачаг, о итән дејил.

*

Һәмишә дүнјада јахшылыг ахтар,
Јахшы ад алмагда әбәдијјәт вар.

Kuyuya salsan da iyiliği bil,
Yine dönecek o, kaybolan değil.

*

Her zaman dünyada iyilik ara,
İyi ad almakta ebediyet var.

نیکی بکن و بچه درانداز
گز جه چتور روی برکند باز

*

مکن جز بنیکی گرایندگی
که در نیکنامی است پایندگی

Јахшы ад алмышла јахшы ол мүдам,
Јохса, ахыр өзүн оларсан бәднам.

*

Јахшылыгла писдән горунмаг мүмкүн,
Дүнјада јахшылыг һәр шејә үстүн.

İyi ad almışla iyi ol her an,
Yoksa, sonunda kendin olursun bednam

*

İyilikle kötüden korunmak mümkün,
Dünyada iyilik her şeye üstün.

منه بر دل نیکنامان غبار
که بد نامی آرد سر انجام کار

*

بدین نیکی آرندم از دشت و رود
ز نیکان و از نیکنامان درود

Шүшәјә өнҹә сән вурма даш, кәсәк,
Гырылса чәтиндир ону дүзәлтмәк.

*

Отлара јарашар башыны әјмәк,
Инсанын башыјса учада кәрәк.

Şişeye önce sen vurma taş, kesek,
Kırılsa, çok zordur onu düzeltmek.

*

Otlara yaraşır başını eğmek,
İnsanın başıysa yücede gerek.

مزن سنگ بر آبگینه نخست
که چون بشکند دیر گردد درست

*

سر رستنی زیر زیبا بود
سر آدمی به که بالا رود

Јахшы иш дә көрсән, пис иш дә инан,
Унутмаз онлары бу гоча дөвран.

*

Ешгинлә атәшә дөн, нифрәтинлә буза дөн,
Ел јолунда күнә дөн, аја дөн, улдуза дөн!

İyi iş de görsen, pis iş de inan,
Unutmaz onları bu koca devran

*

Aşkınla ateşe dön, nefretinle buza dön,
El yolunda güne dön, aya dön, yıldıza dön.

نماند ضایع ارنیك است اگردون
کمر بسته بدین کار است گردون

*

گرم شو از سهر و زکین سرد باش
چون مه و خورشید جوانمرد باش

Дүнjа бир тарладыр, диггәтлә бахсаг,
Һамы бир-биринә чүтчүдүр анчаг.

*

Јахшылығы әзәлдән адәт етсән өзүнә
Јахшылығын һәр јанда гапы ачар үзүнә.

Dünya bir tarladır, dikkatle baksak,
Herkes birbirine çiftçidir ancak.

*

İyiliği ezelden âdet etsen özüne,
İyiliğin her yanda kapı açar yüzüne.

چو در کشت و کار جهان بنگریم
همه ده کشاورز یکد یگریم

*

هر که به نیکی عمل آغاز کرد
نیکی او روی بدو باز کرد

СУЛҺ, МҮҺАРИБӘ, ӘДАЛӘТ, ЗҮЛМ

BARIŞ, SAVAŞ, ADALET, ZULÜM

صلح، جنگ، عدالت، ظلم

Атəши үфүрсəн алышыб јанар,
Суја бассан сөнəр, ону ашикар.

*

Һагг сөзү ешитмəк истəмəјəнлəр,
Ағлыны итириб өлəчəк һəдəр.

Ateşi üfürsen, alışıp yanar,
Suya bassan söner onu aşikâr.

*

Hak sözü işitmek istemeyenler,
Aklını yitirip boşuna ölecekler.

نفس در آتش آری دم بگیرد
و گر آتش در آب آری بمیرد

*

گروهیش کز حق گرفتند گوش
بمردند چون یافه کردند هوش

Кин илə, сүлһ илə сынанмыш чаһан,
Сүлһүндəн хејр олмуш, кининдəн зијан.

*

Гојма ганла јусун шаһлар дүнјаны,
Гој аловланмасын дүшмəнин ганы.

Kin ile, sulh ile sınanmış cihan,
Sulh'undan hayr'olmuş, kininden ziyan.

*

Koyma kanla yusun şahlar dünyayı,
Bırak alevlenmesin düşmanın kanı.

جهانش گه صلح و جنگ آزمود
ز جنگش زیان دید و از صلح سود

*

بخونریزی شهریاران مکوش
که تا فتنه را خون نیادی بجوش

Дөјүшдән јахшыдыр барышыг, шәфгәт,
Бири дәрд кәтирир, бири сәадәт.

*

Мадам ки, сүлһ илә көјәрәр диләк,
Дөјүшә ат чапмаг даһа нә кәрәк?

Dövüşden iyidir barışlık, şefkat,
Biri dert getirir, biri saadet.

*

Madem ki barışla yeşerir dilek,
Dövüşe at çapmak daha ne gerek?

و لیك آشتی به ز پرخــاش و جنگ
که این داغ و درد آرد آن آب و رنگ

*

مرادی که در صلح گردد تمام
چه باید سوی جنگ دادن لگام

Гылынч чәкиб јеримә мәзлум кәсин үстүнә,
һәр сәһәр гарғыш оху төкүлмәсин үстүнә.

*

Ким ки, зүлмүн евини бәрбад едиб индидән,
Өз сабаһкы евини абад едәр индидән.

Kılıç çekip yirime mazlumların üstüne,
Her seher kargış oku dökülmesin üstüne.

*

Kim ki zulmün evini berbat eder şimdiden,
Öz sabahki evini abat eder şimdiden.

تیغ ستم دور کن از راهشان
تا نخوری تیر سحر گاهشان

*

هر که درین خانه شبی داد کرد
خانهٔ فردای خود آباد کرد

Дүнјада зүлм етмәк гочаглыг дејил,
Рәијјәт бәсләмәк чох јахшыдыр, бил.

*

һәр кәс ки, зүлм үчүн гылынчы алды,
Ган төкән шир кими пәнчәсиз галды.

Dünyada zulmetmek yiğitlik değil,
Reaya beslemek çok iyidir, bil.

*

Her kim ki, zulm için kılıcı aldı,
Kan döken aslan gibi pençesiz kaldı.

جهانسوزی بد است و جور سازی
ترا به گر رعیت را نوازی

*

بخو نریزی مکن چنگال را تیز
کزین بی پنجه گشت آن شیر خونریز

Јатма гоча кими, бу јолда аман!
Залымдан өзүнү гору һәр заман,

*

Һәр кәс зор ҝөстәрсә ишиндә әҝәр,
Ишинин низамы позулуб ҝедәр.

Yatma ihtiyar gibi bu yolda aman,
Zalimden kendini koru her zaman.

*

Her kim zor kullansa işinde eğer,
İşinin nizamı bozulup gider.

در چنین ره مخسب چون پیران
گرد کن دامن از زبون گیران

*

هر که در کار سخت گیر شود
نظم کارش خلل پذیر شود

Зүлм едиб һәр бир кәс шур галдырса бил,
Көндәрәр мәзара ону һәр адил.

*

Һагсызлыға ујараг күнаһа батмаг нәдир?
Ган төкүб, залым олуб, абрыны атмаг нәдир?

Zulmedip her kim kargaşa yapsa bil,
Gönderir mezara onu her âdil.

*

Haksızlığa uyarak günaha batmak nedir?
Kan döküp, zalim olup, şerefi atmak nedir?

ظالمی کانچنان نماید شور
عاد لانش چنین کنند بگور

*

نیست مبارك ستم انگیختن
آب خود و خون کسان ریختن

Ким салса дүнјаја зүлм бағыны
Дeмәли бағлар өз әл-ајағыны.

*

Дүнјада чох ләзиз, ширин мejвәләр
Пис көзә уғраса торпаға дүшәр.

Kim salsa dünyaya zulüm bağını,
Demek ki, bağlar kendi el-ayağını.

*

Dünyada çok leziz, şirin meyveler,
Nazara uğrasa, toprağa düşer.

هر که میخ و کدینه پیش نهاد
کنده بر دست و پای خویش نهاد

*

بس میوهٔ آبدار چالاك
کز چشم بد افتاد بر خاك

Бирилә көһнәдән оларса кинин,
Көкүнү газыма онун нәслинин.

*

Атаjчын оғулдан алма интигам,
Чалыш дост оласан онунла мүдам.

Biriyle eskiden olursa kinin,
Kökünü kazıma onun neslinin.

*

Baba için oğuldan alma intikam,
Çalış dost olasan onunla her an.

گرت با کسی هست کین کهن
نژادش مکن یکسر از بیخ و بن

*

مخواه از کسی کین آبای او
نظر بیش کن در محابای او

Гардашын ганыны алма гардашдан,
Тамам ајры шејдир чүнки сүдлә ган.

*

Заты пис оланы һеч јүксәлтмә сән,
Гурду бәсләмәкдән зијан чәкәрсән.

Kardeşin kanını alma kardeşten,
Tamamen farklıdır çünkü sütle kan.

*

Aslı pis olanı hiç yükseltme sen,
Kurdu beslemekten ziyan çekersin.

برادر بجرم برادر مگیر
که بس فرق باشد زخون تا بشیر

*

مکن کاربد گوهران را بلند
که پروردن گرگت آرد گزند

Хәчаләтдән һараја гојарсан башыны сән,
Халгы чыхарт аг күнә, ат зүлмүн дашыны сән!

*

Әдаләт мүлкүндән ким үз чевирсә,
Она агил демәз ағыллы кимсә.

Pişmanlıktan nereye koyarsan başını sen,
Halkı çıkart ak güne, at zulmün taşını sen.

*

Adalet mülkünden kim yüz çevirse,
Ona âkil demez akıllı kimse.

راحت مردم طلب آزار چیست
جز خجلی حاصل این کار چیست

*

کسی کو بدین ملك خرسند نیست
بنزدیك دانا خردمند نیست

Дүнјаны намусла олур сахламаг,
Онунла учалыр дөвләт вә бајраг.

*

Ган илә исланмиш зүлмкар башдан,
Шүбһә јох, јахшыдыр башсыз бир инсан.

Dünyayı namusla olur korumak,
Onunla yücelir devlet ve bayrak.

*

Kan ile ıslanmış zulümkâr baştan,
Şüphe yok, iyidir başsız bir insan.

بناموس شاید جهاندا شتن
وزانجاست رایت برافراشتن

*

سر بیزیان کو بخون تر بود
بهست از زبانی که بیسر بود

Јүз дамары кәсиб чохлу ган алан,
Титрәр әли, алса өз дамарындан.

*

Халга диван тутаны диван көзләр һәр јанда,
Мәзлумларын фәрјады горхулудур чаһанда.

Yüz damarı kesip çokça kan alan,
Titrer eli, alsa öz damarından.

*

Halka divan tutanı bekler divan her yanda,
Mazlumların feryadı korkuludur cihanda.

زند بر هر رگی فساد صد نیش
ولی دستش بلرزد بر رگ خویش

*

داد کن از همت مردم بترس
نیمشب از تیر تظلم بترس

Зүлмкарлыг дағыдар, бәрбад ејләр өлкәни,
Әдаләт сәадәтлә абад ејләр өлкәни.

*

Мәмләкәтин дајағы әдаләтдир һәр заман,
Әдаләтлә нәсибин сәадәтдир һәр заман.

Zulümkârlık dağıtır, berbat eyler ülkeyi,
Adalet saadetle abat eyler ülkeyi.

*

Memleketin direği adalettir her zaman,
Adaletle nasibin saadettir her zaman.

خانه بر ملك ستم كاريست
دولت باق زكم آزاريست

*

مملكت از عدل شود پايدار
كار تو از عدل تو گيرد قرار

ДОСТЛУГ, ДҮШМӘНЛИК

DOSTLUK, DÜŞMANLIK

دوستی، دشمنی

Дост она дејәрләр ки, сирр сахлар, пәрдә тутар,
Дүшмәнсә рузикар тәк һәр заман пәрдә јыртар.

*

Әгрәб дүшмәнчилији бетәрдир әждаһадан,
Әждаһа ашкар вурар, әгрәб кизли, һәр заман.

Dost ona derler ki, sır saklar, perde tutar,
Düşmansa rüzgâr gibi her zaman perde yırtar.

*

Akrebin düşmanlığı beterdir ejderhadan,
Ejderha aş'kâr vurur, akrep gizli her zaman.

دوست كدام آنكه بود پرده دار
پرده درند اين همه چون روزگار

*

خصمی كژدم بتر از اژدهاست
كاين ز تو پنهان بود آن بر ملاست

Кичик дүшмән ән бөјүк бир бәладыр, буну бил,
Бөјүк хәтадыр хәбәр тутмајыб олсан гафил.

*

Сәни боғмаг истәјән дәрин билкили дүшмән
Чаһил достдан јахшыдыр. Белә сөјләјирәм мән.

Küçük düşman en büyük bir belâdır, bunu bil,
Büyük hatadır haber almayıp olsan gafil.

*

Canını almak isteyen bilgili düşman,
Cahil arkadaştan daha iyidir.

دشمن خردست بلائی بزرگ
غفلت ازو هست خطائی بزرگ

*

دشمن دانا که‌پی جان بود
بهتر ازآن دوست که نادان بود

Дост гәлби торпагдыр, она әл вурсан,
Әлин пак олачаг о заман, инан.

*

Кичик санма ону ким дүшмәниндир,
Нәрдdә хам адамы удмаг чәтиндир.

Dost kalbi topraktır, ona el vursan,
Elin pak olacak o zaman, inan.

*

Küçük sanma onu kim düşmanındır,
Tavlada acemiyi yenmek çetindir.

دل محرم بود چون تختهٔ خاك
براو دستی زنی حالی شود پاك

*

نشاید دید خصم خویش را خرد
که نرد از خام دستان کم توان برد

Ички мәчлисиндә достун мин олар,
Бирини тап олсун сәнинлә гәмхар.

*

Истәјирсән евин саламат гала,
Евә јад адамы бурахма әсла.

İçki meclisinde dostun bin olur,
Birini bul olsun seninle hemdert.

*

İstiyorsan evin selâmet kala,
Eve yabancıyı bırakma asla.

هزار از بهرمی خوردن بود یار
گلی از بهر غم خوردن نگه دار

اگر برده خواهی دانهٔ خویش
مهل بیگانه را در خانهٔ خویش

һәр гапыја чан атыб сәба кими чумма сән,
Алчаглардан сәдагәт, достлуг, вәфа умма сән.

*

О гәмләр ки, тутар көнүлдә гәрар,
Дәрд билән достлара сөјләмәк олар.

Her kapıya can atıp yel gibi atılma sen,
Alçaklardan sadakat, dostluk, vefa umma sen.

*

O gamlar ki, tutar gönlünde karar,
Dert bilir dostlara söylemek olur.

از در هرکس چو صبا در متاز
بادم هر خس چو هوا در مساز

*

غمی کان با دل نالان شود جفت
بهم خالان و هم سالان توان گفت

Өкүз чүт олмаса котанда әкәр,
Тәк өкүзлә, сөјлә јери ким сүрәр?

*

Садиг достун сағалдар шәфасыјла јараны,
Дөнүк достун сызладар чәфасыјла јараны.

**Öküz çift olmasa sapanda eğer,
Tek öküzle söyle kim yeri sürer?**

*

**Sadık dostun sağaltır şifasıyla yarayı,
Dönek dostun sızlatır cefasıyla yarayı.**

چو بر گردن نباشد گاو را جفت
بگاو آهن که داند سنگرا سفت

*

دوست بود مرهم راحت رسان
گرنه رهاکن سخن ناکسان

Бир дост ки, дост илə һеј нифаг ејлəр,
О, демəк дүшмəнлə иттифаг ејлəр.

*

Јахшы ад газанмыш көзəл дост ара,
Ондан јетишəрсəн ағ күнə, вара.

Bir dost ki, dost ile hey nifak eyler,
O, demek, düşmanla ittifak eyler.

*

İyi ad kazanmış güzel dost ara,
O zaman yetişirsin ak güne, varlığa.

دوستانی که با نفاق افتند
دشمنانرا هم اتفاق افتند

*

صحبتی جوی کز نکو نامی
در تو آرد نکو سر انجامی

Еһтијатсыз бир гуш дүшәрсә тора,
Башга јүз гушу да сүрүкләр ора.

*

Јахшылар чиловү вермәзләр писә,
Сатмазлар достлары јада, накәсә.

İhtiyatsız bir kuş düşerse ağa,
Başka yüz kuşu da sürükler ora.

*

İyiler dizgini vermezler pise,
Satmazlar dostları yabana, pise.

از در افتادن شکاری خام
صد دیگر اوفتند بدام

*

نیك مردان بد عنان ندهند
دوستانرا بد شمنان ندهند

Гарышга бирликлә көстәриб һүнәр,
Өзүндән чох бөјүк шејләр сүрүјәр.

*

Чох көзәл олса да ејби кизләмәк,
Дост достун ејбини өртмәсин кәрәк.

Karınca birlikle gösterip hüner,
Kendinden çok büyük şeyleri sürür.

*

Çok güzel olsa da aybı gizlemek,
Dost dostun aybını örtmesin gerek.

از شادی همدمان کشد مور
آنرا که ازو فزون بود زور

*

عیب ارچه درون پوست بهتر
آیینه دوست دوست بهتر

Дəринлик, сонсузлуг варса дəрјада,
Архларын сујундан јаранмыш о да.

*

Бир олса јолдашын, достун əмəли,
Дашдан су чыхардар онларын əли.

Derinlik, sonsuzluk varsa deryada,
Arkların suyundan birikmiş o da.

*

Bir olsa yoldaşın, dostun emeli,
Taştan su çıkartır onların eli.

دریا که چنین فراخ رویست،
بالایش قطره های جویست

*

یاران چو کنند همع نـانی
از سنگ برآورند خانی

Нифаг олан јердә фәлакәт дә вар,
Сәадәт күнәши бирликдән доғар.

*

Ит сәнә дост олар бир сүмүк атсан,
Намәрд гәдир билмәз, олсан да гурбан.

Nifak olan yerde felâket de var,
Saadet güneşi birlikten doğar.

*

İt sana dost olur bir kemik atsan,
Namert kadir bilmez, olsan da kurban.

پر آکندگی از نفاق خیزد
پیروزی از اتفاق خیزد

*

سگ صلح کند با ستخوانی
ناکس نکند وفا بجانی

Достлуг, меһрибанлыг көстәрсән, еј јар,
Кәлиб гулун олар азад адамлар.

*

Чиддијјәт көзләмәк јүнкүл адамдан
Көвһәр истәмәкдир арпа сатандан.

Dostluk, mihribanlık göstersen, ey yar,
Gelip kulun olur azat adamlar.

*

Ciddiyet beklemek hafif adamdan,
Cevher istemektir arpa satandan.

آن کن که برفق و دلنوازی
آزادان را بینده سازی

*

کشش جستن از مردم سمت کوش
جواهر خری باشد از جو فروش

Ики саф күзкүнү үз-үзə гојсан,
Онларда бир лəкə олмаз һеч заман.

*

Ики башлы достлуғу достлуг санма һеч заман,
Гəрəзли дост дүшмəндир, архаланма һеч заман.

İki saf aynayı yüz-yüze koysan
Onlarda bir leke olmaz hiç zaman.

*

İki başlı dostluğu dostluk sanma hiç zaman,
Garezli dost düşmandır, arkalanma hiç zaman.

دو آیینه را چون بهم برنهی
شود هر دو از عاریتها تهی

*

دوستی کان زتوئی و منیست
نسبت آن دوستی از دشمنیست

һәјат нәјә кәрәкдир бир һәмдәмин олмаса?
Инсан чәтин јашајар доста әмин олмаса.

Hayat neye gerekdir bir hemdemin olmasa?
İnsan çetin yaşar dosta emin olmasa.

چون بود از همنفسی ناگزیر
همنفسی را ز نفس وامگیر

hҮНӘР, ЧӘСАРӘТ, МӘРДЛИК

HÜNER, CESARET, MERTLİK

شهامت، جسارت ، مردانگی

Евдә бир арпасы олмајан бир кәс
Јарым арпа гәдәр миннәт көтүрмәз.

*

Ширләр давасына кирән бир гочаг,
Кәрәк шир дишини көстәрсин анҹаг.

Evde bir arpası olmayan kişi,
Yarım arpa kadar minnet götürmez.

*

Aslanlar davasına giren bir yiğit,
Aslan dişlerini göstermelidir.

برآن راهرو نیم جو بار نیست
که او رایکی جو درانبار نیست

*

کسی کو جنگ شیران آزماید
چو شیر آن به که دندانی نماید

Поладдан даґ олса јенә дә, инан,
Ону парча-парча дағыдар инсан.

*

Овламагдан галса бир түләк тәрлан,
Мин тәпик јејәчәк сәрчәдән һәр ан.

Çelikten dağ olsa yine de inan,
Onu parça-parça dağıtır insan.

*

Avlamaktan kalsa yaralı doğan,
Bin tekme yiyecek serçeden her an.

اگر صد کوه باید کند پولاد
زبون باشد بدست آدمیزاد

*

چو شاهین بازماند از پریدن
ز گنجشکش لکد باید چشیدن

Фил кечсин үстүндән ajaг вурараг,
Хәсис адамлара әл ачма анҹаг.

*

Аман истәjинҹә гурбағалардан,
Jахшыдыр балыг тәк тез гәрг оласан.

Fil geçsin üstünden, tıpışlayarak,
Hasis adamlara el açma ancak.

*

Aman istemekse kurbağalardan,
İyidir balık gibi suya batman.

بزیر پای پیلان درشدن پست
به از پیش خسیسان داشتن دست

*

بآب اندر خفه گشتن چو ماهی
از آن به کز وزغ زنهار خواهی

Ким һүнәр көһләнини чиловлаја билибдир,
Диләјин овлағында ов овлаја билибдир.

*

Ганыны чөрәјинә јаванлыг елә,
Папағы дик сахла, баш кетсә белә.

Kim hüner küheylanını dizginleyebiliyor,
Dileğin avlağında av avlayabiliyor.

*

Kanı ekmeğine yavanlık eyle,
Külahını dik tut, baş gitse bile.

هرکه زمام هنری میکشد
در ره خدمت کمری میکشد

*

نانخورو ز خون خویش میدار
سر نیست کلاه پیش میدار

Бир аслан көпәкдән горхарса, бишәк,
Она шыллаг атар гоча бир ешшәк.

*

Овчумун ичиндә олса да, јенә,
Дикмәрәм көзүмү өзкә мүлкүнә.

Bir aslan köpekten korkarsa şüphesiz,
Ona çifte atar ihtiyar bir eşşek.

*

Avcumun içinde olsa da yine,
Dikmem hiç gözümü elin mülküne.

هژ بری که از سگ زبونی کند
خر پیر با او حروفی کند

*

ندارم طمع بر زر و سیم کس
و گر چند یابم بر آن دسترس

Бир чизки нахышдан чыхарса кәнар,
Башга чизкиләр дә тамам позулар.

*

Кимин ки, гәлбиндә вардыр һүммәти,
Онун да јахшылыг олур не'мәти.

Bir çizgi nakıştan çıkarsa eğer,
Diğer çizgilerin de hepsi bozulur.

*

Kimin ki, kalbinde vardır himmeti,
Onun da iyilik olur nimeti.

یك سررشته گر ز خط گردد
همه سررشتها غلط گردد

*

همتی را که هست نیك اندیش
نیکوئی پیشه نیکی آرد پیش

Лә'л чох ҝеҹ доғулур, өмрү чох олур,
Лалә тез ҝөјәрир, тез дә јох олур.

*

Зәһмәтдән инҹимә, јени мә'дән ач!
Бу дүнја әһлинә хәзинәләр сач!

Lâl çok geç olur, ömrü çok olur,
Lâle tez yeşerir, tez de yok olur.

*

Zahmetten üzülme, yeni maden aç,
Bu dünya ehline hazineler saç.

لعل کو دیر زاد دیر بقاست
لاله کامد سبک سبک برخاست

*

کان نو کن ز رنج خویش مرنج
باز کن بر جهانیان در گنج

Дүнјa зирәкләрин карван јолудур,
Дүз вә тәмизләрин садиг гулудур.

*

Ағач әкән заман елә јердә әк
Ки, јәгин биләсән о бар вәрәчәк.

Dünya çeviklerin kervan yoludur,
Doğru ve temizlerin sadık kuludur.

*

Ağaç ektiğinde öyle yerde ek,
Ki, kesin bilesin, meyve verecek.

چابکان جهان و چالاکان
همه هستند بندهٔ پاکان

*

درختی کار در هر گل که کاری
کزو آن بر که گشتی چشم داری

Һалал је тәрлан тәк, һалал ов ара,
Бәнзәмә леш үстә гонан гушлара.

*

Онунчун өјрәтдим ки, әлими бир сәнәтә,
Бир күн сәнә әл ачыб дүшмәјим хәчаләтә.

Helâl ye, doğan gibi helâl av ara,
Benzeme leşlere konan kuşlara.

*

Onunçün öğrettim ki, elimi bir sanata,
Bir gün sana el açıp düşmeyim rezalete.

حلالی کن چو بازار شکاری
مکن چون کرکسان مردار خواری

*

دست بدین پیشه کشیدم که هست
تا نکشم پیش تو یك روز دست

Әкәр истәсән көнлүн олсун түк кими јумшаг,
Бәдәнини нафә тәк сәртлијә өјрәт анҹаг.

*

Гафил инсан өвлады кор дәјилдирсә керчәк.
Арыдан, гарышгадан ибрәт көтүрсүн кәрәк.

Eğer istersen gönlün olsun tüy gibi yumuşak,
Bedenini göbek gibi sertliğe öğret ancak.

*

Akıllı bir adam eğer kör deyilse,
Garışgadan eksiği yoktur.

نرمی دل میطلبی نیفه وار
نافه صفت تن بدرشتی سپار

*

آدمی عاقل اگر کور نیست
کمتر از آن درم از آن مور نیست

Гамышын һансы отдан бахма көјәрдијинә,
Бах, көр ону шәкәри чыхарды нә ағ күнә.

*

Нә шәһвәт, нә јуху, нә дә ки, јемәк,
Һәјатын мә'насы олмасын кәрәк.

Kamışın hangi ottan bakma yeşerdiğine,
Bak gör onu şekeri çıkardı ne ak güne.

*

Ne şehvet, ne uyku, ne de ki yemek,
Hayatın manası olmasın gerek.

نی منگر کز چه گیا میرسد
در شکرش بین که کجا میرسد

*

دیباچه ما که در نوردست
نزیهر هوی و خواب و خورد است

Тәнәк ағламаса вахтында зар-зар,
Јетирмәз ахырда севинҹләрлә бар.

*

Бир даш дејилсәнсә, донуб галма сән,
Чолаг дејилсәнсә, дирибаш тәрпән!

Asma ağlamasa vaktinde zar-zar,
Getirmez sonunda sevinçle meyve.

*

Bir taş değil isen donup kalma sen,
Çolak değil isen, diribaş ol sen.

تاك انگور تا نگريد زار
خنده خوش نيارد آخر كار

*

افسرده مباش اگر نه سنگى
رهوارتر آى اگر نه لنگى

Торпаға мәрһәмәт хејирдир, инан,
Лүтф етсән күл верәр, зүлм етсән тикан.

*

Дүнја көрмүш адам, јахшы, ја јаман,
Шикајәт еләмәз өз игбалындан.

Toprağa merhamet hayırdır, inan,
Lûtfetsen gül verir, zulmetsen diken.

*

Dünya görmüş adam, iyi, ya kötü,
Şikâyet eylemez öz ikbalinden.

لطفست بجای خاك در خورد
كز لطف گل آيد از جفا كرد

*

به نيك و بد مرد آموزگار
نه پيچد سر از گردش روزگار

Нə чох əјлəнəн ол, нə дə чох јејəн,
Бунлардан сүстлəшəр, бошалар бəдəн.

*

Бал верəн арынын бирчəси јəгин,
Јүзүндəн јахшыдыр бал јејəнлəрин.

Ne çok eğlenen ol, ne de çok yiyen,
Bunlardan gevşer, boşalır beden.

*

Bal veren arının birisi kesin,
Yüzünden iyidir bal yiyenlerin.

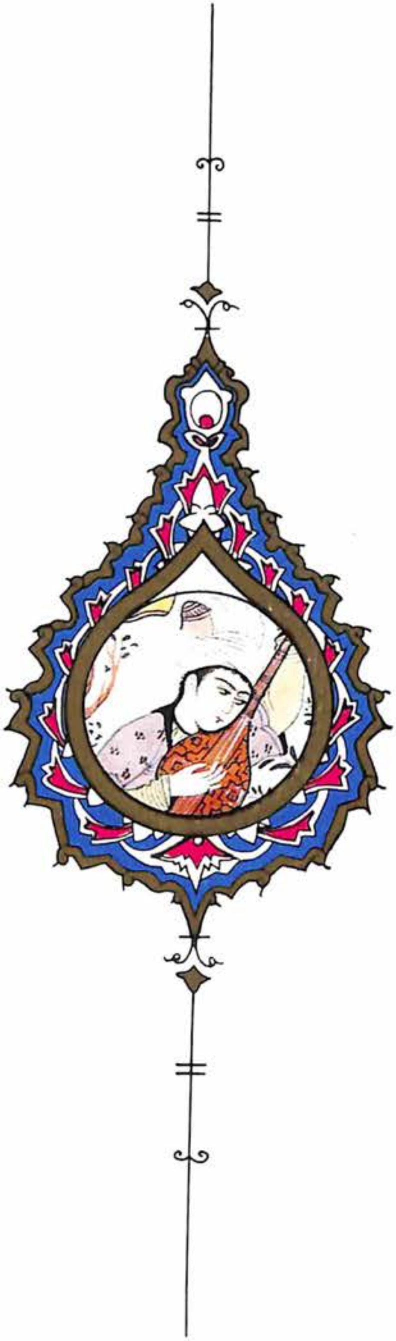

نه بسیار کن شو نه بسیار خوار
کزآن سستی آید وزین ناگوار

*

یکی زان مگس کانگبین گد بود
به از صد مگس کانگبین خوریود

СӨЗ, ШЕ'Р, СӘНӘТ

SÖZ, ŞİİR, SANAT

سخن شعر، هنر

Сөзүн ганадлары вар гуш кими инчә-инчә,
Дүнјада сөз олмаса, нәјә кәрәк дүшүнчә.

*

Сөзүн балса, кәл ону учуз сатмагдан әл чәк,
Гојма ки, сөз балына гонсун о мурдар милчәк.

Sözün kanatları var kuş gibi ince-ince,
Dünyada söz olmasa, neye gerek düşünce?

*

Sözün balsa, gel onu ucuz satmaktan el çek,
Koyma ki, söz balına konsun o murdar sinek.

خط هر اندیشه که پیوسته شد
درپر مرغان سخن بسته شد

*

چون سخنت شهد شد ارزان مکن
شهد سخن را مگس افشان مکن

Буну һамы билир ки, доғру сөз дүрр олса да,
һагг ачы олдуғундан, ачы олачаг о да.

*

Сөз бајраг галдыранда илһам долу көнүлдә,
Тәрәннүмә сөз тапмаз сөзлү ағыз да, дил дә.

Bunu herkes bilir ki, doğru söz cevher olsa da,
Hak acı olduğundan, acı olacak o da.

*

Söz bayrak kaldıranda ilham dolu gönülde,
Terennüme söz bulmaz sözlü ağız da, dil de.

گر سخن راست بود جمله‌در
تلخ بود تلخ که الحق مر

*

تا سخن آنجا که‌بر آرد علم
حرف زیادست و زیان نیز هم

Доғру jазмаға вар мадам ки, имкан,
Нечин кәлмәлидир ортаjа jалан!?
Сөзүн гиjмәтини салды jаланлар,
Доғруну данышан һөрмәтли олар.

Doğru yazmağa var madem ki, imkân,
Niçin gelmelidir ortaya yalan?
Sözün kıymetini düşürdü yalanlar,
Doğruyu konuşan hürmetli olur.

چو بتوان راستی را درج کردن
دروغی را چه باید خرج کردن
ز کژ گوئی سخن را قدر کم گشت
کسی کو راستگو شد محتشم گشت

Сөзү мәнзум демәк асандыр, асан,
Анчаг нәзм үстүндә кәрәк дурасан.

*

Ҝөвһәри көвһәрләр гијмәтдән салар,
Ипәји ипәкләр һөрмәтдән салар.

Sözü manzum demek kolaydır, kolay,
Ancak naz'm üstünde gerek durasan.

*

Cevheri cevherler kıymetten düşürür,
İpeği ipekler hürmetten düşürür.

سخن را سهل باشد نظم دادن
بیاید لیك نظم ایستادن

*

بگوهر پایه گوهر شود خرد
بدیبا آب دیبا را توان برد

Дүшмәнин көзүјлә сәнәтинә бах,
Онда јахшы- писи көрәрсән анҹаг.

*

Ағыллы адамын сөјләдикләри,
Јер алтына дүшсә итмәз дәјәри.

Düşmanın gözüyle sanatına bak,
O zaman iyi-pisi görürsün ancak.

*

Akıllı adamın söyledikleri,
Yer altına düşse, yitmez değeri.

بچشم دشمنان بین حرف خود را
بدین حرفت شناسی نیك و بد را

*

سخن کان از دماغ هوشمند است
گر از تحت الثری آید بلند است

Сормадан ким сөзә башласа бишәк,
Сөзүнү күләјә совурмуш, демәк.

*

һәр сөзә бир ме'јар, өлчү кәрәкдир,
Нагғаллыг јүкүнү чәкән ешшәкдир.

Sormadan kim söze başlasa şüphesiz,
Sözünü rüzgâra savurmuş demek.

*

Her söze bir kantar, ölçü gerektir,
Gevezelik yükünü çeken eşşektir.

نپرسیده هر کو سخن یاد کرد
همه گفتهٔ خویش را باد کرد

*

سخن باید که با معیار باشد
که پر گفتن خران را بار باشد

Дилчә ше'римиздә олса да кәсир,
Мә'нача бөјүкдүр ондакы тә'сир.

*

Јаздығымыз сөзләр надир олса да,
Јенә көһнәләри салырыг јада.

Dilce şi'rimizde olsa da kesir,
Manaca büyüktür ondaki tesir.

*

Yazdığımız sözler nadir olsa da,
Yine eskileri biz hatırlarız.

گرچه ز الفاظ خود بتقصیریم
در معانی تمام تدبیریم

*

با همه نادری و نوسخنی
برنتابیم روی از آن کهنی

Инсанын галачаг сөзү јадикар,
Јелдир јердә галан башга һәр нә вар.

*

Сөзүн дә су кими ләтафәти вар,
Һәр сөзү аз демәк даһа хош олар.

İnsanın kalacak sözü yadigar,
Yeldir yerde kalan başka her ne var.

*

Sözün de su gibi letafeti var,
Her sözü az demek daha hoş olur.

یادگاری کز آدمیزاد است
سخن است آن دگر همه باد است

*

با اینکه سخن بلطف آبست
کم گفتن هر سخن صوابست

Əфсанə дəһлизи дар олса əкəр,
Сəнəтин сөзү дə јолда лəнкијəр.
Кəрəк сөз мејданы кен олсун мүдам,
Атыны дөрднала сəјиртсин илһам.

Efsane dehlizi dar olsa eğer,
Sanatın sözü de yolda gecikir.
Gerek söz meydanı geniş olsun her an,
Atını dörtnala koştursun ilham.

دهلیز فسانه چون بود تنگ
گردد سخن از شد آمدن لنگ
میدان سخن فراخ باید
تا طبع سواریی نماید

Шадлыгдыр, ејһамдыр сөзүн арғачы,
Бунларла дүзәлир сөз еһтијачы.
Кәдәрлә, зәнчирлә бағланса дастан,
Сөзләр чылпаг олар, чан сыхар, инан.

Şenliktir, imadır, sözün amacı,
Bununla düzelir söz ihtiyacı.
Kederle zencirle bağlansa destan,
Sözler çıplak olur, can sıkar her an.

افزار سخن نشاط و ناز است
زین هر دو سخن بهانه ساز است
بر شیفتگی وبند و زنجیر
باشد سخن برهنه دلگیر

Инчи тәк сөзләр сеч, аз данышь, аз дин,
Гој аз сөзләринлә дүнја бәзәнсин.

*

Аз сөзүн инчи тәк мә'насы солмаз,
Чох сөзүн кәрпич тәк гијмәти олмаз.

İnci gibi sözler seç, az konuş,
Bırak sözlerinle dünya bezensin.

*

Az sözün inci gibi manası solmaz,
Çok sözün kerpiç gibi kıymeti olmaz.

کم گوی و گزیده گوی چون در
تا زاندك تو جهان شود پر

*

لاف از سخن چو در توان زد
آن خشت بود که‌پر توان زد

Инсаны дишләсә азғын бир гудуз,
Онун мәлһәми вар, кечәр, горхусуз.
Лакин дил јарасы үрәкдән кетмәз,
Она мин мәлһәм дә бир әсәр етмәз.

İnsanı dişlese azgın bir kuduz,
Onun merhemi var, geçer korkusuz.
Lâkin dil yarası yürekten gitmez,
Ona bin merhem de bir tesir etmez.

آنرا که گزد سگ خطرناك
چون مرهم هست نیستش باك
وانرا که دهان آدمی خست
نتوان به هزار مر همش بست

Ајыблы сөзләрин јазылмасындан
Јахшыдыр, бир дәфтәр ағ галса, инан.

*

Һеч кәслә гајдасыз данышма ки, сән,
Ахырда утаныб үзр истәјәсән.

Ayıplı sözlerin yazılmasından
İyidir, bir defter ak kalsın, inan.

*

Kimseyle kuralsız konuşma ki, sen
Sonunda utanıp af isteyesin.

زان حرف که عیب ناك باشد
آن به که جریده پاك باشد

*

گستاخ سخن مباش باکس
تا عذر سخن نخواهی از پس

Каманын бошса да, бәрксә дә әҝәр,
Еһтијатсыз чәксән бәла ҝәтирәр.
Бош олса мәламәт ҝәтирәр каман,
Бәрк олса, хәҹаләт ҝәтирәр каман.

Yayın boşsa da, sertse de eğer,
İhtiyatsız çeksen, belâ getirir.
Boş olsa üzüntü getirir yayın,
Sert olsa rezalet getirir yayın.

گر سخت بود کمان و گر سست
گستاخ کشیدن آفت تست
گر سست بود ملالت آرد
ور سخت بود خجالت آورد

Дәлили гүввәтли олан бир сөзү
Ганмаг истәмәјән бәдбәхтдир өзү!

*

Дашлардан ҹәваһир чыхаран анҹаг
Билир ки, чәтиндир көзәл сөз тапмаг.

Delili kuvvetli olan bir sözü,
Anlamak istemeyen bedbahttır özü.

*

Taşlardan cevahir çıkaran ancak,
Bilir ki, çetindir güzel söz bulmak.

بیانی که باشد بحجت قوی
زنافرخی باشد از نشنوی

*

کسی کو جواهر برآرد ز سنگ
بد شواری آرد سخن را بچنگ

Сөз көзәл олурса-олсун нә гәдәр,
Пис әда о сөзү тамам мәһв едәр.
Сүкут чох јахшыдыр пис данышмагдан,
Сүкутдан олмамыш һеч кәс пешиман.

Söz güzel olursa-olsun ne kadar,
Pis eda o sözü tamam mahveder.
Sükut çok iyidir pis konuşmaktan,
Sükuttan olmamış hiç kimse pişman.

سخن را که گوینده بد گو بود
نه نیکو بود گرچه نیکو بود
ز گفتار بد به بود فرامشی
پشیمان نگردد کس از خاموشی

Көмәји дәјмәјән шириндил инсан
Јахшыдыр ачыдил әлтутанлардан.

*

Сөз һәр шејдән әввәл динләјән истәр,
Алычы олмазса, танынмаз көвһәр.

Yardımı değmeyen şirindil insan
İyidir acıdil el tutanlardan.

*

Söz herşeyden evvel dinleyen ister,
Alıcı olmasa tanınmaz cevher.

پرستار بد مهر شیرین زبان
به از بدخوئی کو بود مهربان

*

نیوسنده نیك باید نخست
گهربی خرید از ناید درست

Парлаг инчи кими дүзүлән сөзләр,
Ағыла сығмазса јалана бәнзәр.
Доғруја азачыг бәнзәјән јалан,
Јахшыдыр јалана бәнзәр доғрудан.

Parlak inci gibi dizilen sözler,
Akıla sığmasa yalana benzer.
Doğruya azıcık benzeyen yalan,
İyidir yalana benzer doğrudan.

سخن گر چو گوهر برآرد فروغ
چو ناباور افتد نماید دروغ

*

دروغی که مانند باشد براست
به از راستی کز درستی جداست

Дәјәрсиз сөзләрдән узаг ол бир аз!
Әјри пәрдәләрлә чалғы чалынмаз.

*

Сөзләр падшаһынын бир мәсәли вар:
Нә көзәл сөјләмиш: "Ахтаран тапар!"

Değersiz sözlerden uzak ol biraz,
Eğri perdelerde çalgı çalınmaz.

*

Sözler padşahının bir meseli var:
Ne güzel söylemiş: "Arayan bulur".

مشو ناپسندیده را بیش باز
که درپردهٔ کژ نیابند ساز

*

چنین زد مثل شاه گویندگان
که یابندگانند جویندگان

Дүшүнҹәси, ағлы сағлам олан кәс
Лүзумсуз сөзләри сөјләмәз әбәс.

*

Нә көзәл сөјләмиш гоҹа бир ərəн:
"Дил әтдән јаранмыш, гылынҹ дәмирдән".

Düşüncesi, aklı sağlam olanlar,
Gereksiz sözleri boş konuşmazlar.

*

Ne güzel söylemiş koca bir eren:
"Dil etten yapılmış, kılıç demirden".

کرا در خرد رای باشد بلند
نگوید سخن های نا سودمند

*

چه خوش گفت فرزانه پیش بین
زبان گوشتین است و تیغ آهنین

Өзүнә, өзкәјә олмаз меһрибан,
Дилинә кәләни сөјләјән инсан.

*

һәр сөз өз јериндә олур чох көзәл,
Чүнки нар бар вермәз вахтындан әввәл.

Kendine, başkasına olmaz mihriban,
Diline geleni söyleyen insan.

*

Her söz öz yerinde olur çok güzel,
Çünkü nar meyve vermez vaktinden evvel.

نباشد بخود برکسی مرزبان
که گوید هر آنچ آیدش بر زبان

*

بهنگام خود گفت باید سخن
که بیوقت بر ناورد ناربن

Өлкәдә тәнһаса сәнәт, сәнәткар,
һејһат, бундан бөјүк фәлакәтми вар?

*

һәр кәс сәнәтиндә олмаса азад
Дүнја бу кедишлә олурму абад?

Ülkede tenhaysa sanat, sanatkâr,
Heyhat, bundan büyük felâket mi var?

*

Herkes sanatında olmasa azat,
Dünya bu gidişle olur mu abat?

خرابی درآمد بهر پیشهٔ
بتر زین کجا باشد اندیشهٔ

*

جهان را نماند عمارت بسی
چو از شغل خود بگذرد هرکسی

Сәнәткар кетмәсә өз сәнәтинә,
Јахшы иш көрсә дә сучлудур јенә.

*

Ханәндә бәстәсиз шәрги сөјләсә,
Сөз илә каманча күләр о сәсә.

Sanatkâr gitmese öz sanatına,
İyi iş görse de suçludur yine.

*

Hanende bestesiz şarkı söylese,
Söz ile kemança güler o sese.

که هر پیشه ور پیشهٔ خود کند
جزاین گرچه نیکی کند بد کند

*

مغنی چوبی پرده گوید سرود
زند خنده بر بانگ او بانگ رود

һәр сөзүн хүсуси бир өлчүсү вар,
Өлчүсүз сөјләнән сөз гулаг јыртар.
Бир сөз ки, гашлара дүјүн вурачаг,
Көзәл сөз олса да сөјләмә, бурах!

Her sözün hususi bir ölçüsü var,
Ölçüsüz söylenen söz kulak yırtar.
Bir söz ki, kaşlara düğüm vuracak,
Güzel söz olsa da söyleme, bırak.

باندازه باید سخن گسترید
گزافه سخن را نباید شنید
سخن کان بابرو درآرد گره
اگر آفرینست ناگفته‌به

ЕШГ, ВУСАЛ, ҺИЧРАН, ДҮЗЛҮК, СӘДАГӘТ

AŞK, VUSLAT, HİCRAN, DOĞRULUK, SADAKAT

عشق، وصال، هجران، راستی، صداقت

Ешгдир меһрабы уча көјләрин,
Ешгсиз, еј дүнја, нәдир дәјәрин?
Севкинин гулу ол, доғру јол будур,
Арифләр јанында севки улудур.

Aşktır mihrabı yüce göklerin,
Aşksız, ey dünya, nedir değerin?
Sevginin kulu ol, doğru yol budur,
Ârifler yanında sevgi uludur.

فلك جز عشق محرابی ندارد
جهان بی خاك عشق آبی ندارد
غلام عشق شو كانديشه اينست
همه صاحبدلان را پيشه اينست

Ешгсиз олсајды хилгәтин чаны,
Дирилик сармазды бүтүн чаһаны.
Ешгсиз бир адам бир нејдир гырыг,
Јүз чаны олса да, өлүдүр артыг.

Aşksız olsaydı hilkatın canı,
Dirilik sarmazdı bütün cihanı.
Aşksız bir adam bir neydir, kırık,
Yüz canı olsa da ölüdür artık.

اگر نه عشق بودی جان عالم
که بودی زنده در دوران عالم
کسی کز عشق خالی شد فسردست
گرش صد جان بود بی عشق مردست

Пишијин ешгинә тутулмаг, инан,
Јахшыдыр шир олуб, јалныз галмагдан.

*

Ешгин јанғысындан көзәл шеј нә вар?
Онсуз нә күл күләр, нә булуд ағлар.

Kedinin aşkına tutulmak inan,
İyidir aslan olup, yalnız kalmaktan.

*

Aşkın yangısından güzel şey ne var?
Onsuz ne gül güler, ne bulut ağlar.

بعشق گربه گر خود شیرباشی
از آن بهتر که خود را شیرباشی

*

ز سوز عشق بهتر در جهان چیست
که‌بی او گل نخندید ابر نگریست

Бахма ки, бу үрәк чан султаныдыр,
Ешгә көнүл вер ки, чанлар чаныдыр.

*

Идракы динләсәк, сөјләјәр о да:
һәр шеј ешг үстүндә дурур дүнјада.

Bakma ki, bu yürek can sultanıdır,
Aşka gönül ver ki, canlar canıdır.

*

İdrakı dinlesek ki, söyler o da:
Her şey aşk üstünde durur dünyada.

مبین در دل که او سلطان جانست
قدم در عشق نه کو جان جانست

*

گراندیشه‌کنی از راه بینش
بعشق است ایستاده آفرینش

Магнит олмасајды ешгин әсири,
Өзүнә чәкмәзди дәмир зәнчири.
Кәһрәбанын ешгә дүшмәсә чаны,
Өјлә ахтармазды гуру саманы.

Mıknatıs olmasa aşkın esiri,
Kendine çekmezdi demir zenciri.
Kehribarın aşka düşmese canı,
Öyle aramazdı kuru samanı.

که مغناطیس اگر عاشق نبودی
بدان شوق آهنیرا چون ربودی
وگر عشق نبودی بر گذرگاه
نبودی کهربا جویندهٔ کاه

Бир нечә күн һиҹран дағыјла тәк гал,
Ајрылыгдан сонра хош олур вүсал.

*

Ешг илә һөкумәт ујмаз һеч заман,
Бунлардан бирини тутмалы инсан.

Birkaç gün hicran dağıyla tek kal,
Ayrılıktan sonra hoş olur vuslat.

*

Aşk ile hükümet uymaz hiç zaman,
Bunlardan birini tutmalı insan.

بباید داغ دوری روزکی چند
پس از دوری خوش آید مهر و پیوند

*

که عشق و مملکت ناید بهم راست
ازین هردو یکی میبایدت خواست

Доғрудур интизар чәкмәк јамандыр,
Сону вүсал олса, јенә асандыр.
Нә гәдәр хош олур чәфа чәкәрәк,
Интизардан сонра арзуја јетмәк.

Doğrudur, intizar çekmek yamandır,
Sonu vuslat olsa yine kolaydır.
Ne kadar hoş olur cefa çekerek,
İntizardan sonra arzuya ermek.

اگر چه آفت عمر انتظار است
چو سربا وصل دارد سهل کار است
چه خوشتر ز آنکه بعد از انتظاری
بامیدی رسد امید واری

Сәбр етмәк узагдыр ешгин јолундан,
Ашиг адланармы сәбр едән инсан?

*

Бир үрәкдә олмаз ики севкили,
Ики үрәклинин дүз олмаз дили.

Sabretmek uzaktır aşkın yolundan,
Âşık adlanır mı sabreden insan?

*

Bir yürekte olmaz iki sevgili,
İki yüreklinin doğru olmaz dili.

صبوری از طریق عشق دور است
نباشد عاشق آنکس کو صبور است

*

دو دلبر داشتن دریك دلی نیست
دو دل کردن کسی را عاقلی نیست

Өмрүмүзүн күнү сајылыр бир-бир,
Ешгсиз кечән күн өлүм демәкдир.
Ешгин јолларында әввәл Фәрһад ол,
Сонра өлүмүнчүн севиниб шад ол!

Ömrümüzün günü sayılır bir-bir
Aşksız geçen gün ölüm demektir.
Aşkın yollarında evvel Ferhat ol,
Sonra ölümünçün sevinip şad ol.

اگر یکدم زنی بی عشق مرده است
که بر مایك بیك دمها شمرده است
بباید عشق را فرهاد بودن
پس آن گاهی بمردن شاد بودن

Ешг тәкәббүрлә дүшмәндир һәр ан,
Ешглә ојнамаг јамандыр, јаман.

*

Кимин ки, ешгдән нишаны јохдур,
Демәк руһу јохдур вә чаны јохдур.

Aşk tekebbürle düşmandır her an,
Aşkla oynamak yamandır, yaman.

*

Kimin ki, aşktan nişanı yoktur,
Demek, ruhu yoktur ve canı yoktur.

نسازد عاشقی باسر فرازی
که بازی بر نتابد عشقبازی

*

کیست کز عاشقی نشانش نیست
هر که را عشق نیست جانش نیست

Ашиг јар јолунда версин ҹан кәрәк,
Горхусу олмасын гылынҹдан кәрәк.

*

Ешгсиз бир үрәк һечлијә варсын,
Ону гәм селләри јујуб апарсын.

Âşık yar yolunda versin can gerek,
Korkusu olmasın kılıçtan gerek.

*

Aşksız bir yürek hiçliğe varsın,
Onu gam selleri yuyup götürsün.

عاشق آن به که جان کند تسلیم
عاشقانرا تیغ تیز چه‌بیم

*

آن دل که بود ز عشق خالی
سیلاب غمش براد حالی

Мəһəббəт одур ки, оду сөнмəсин,
Инсан јашадыгча үзү дөнмəсин.
Һəгиги мəһəббəт о мəһəббəтдир,
Илки дə, сону да əбəдијјəтдир.

Muhabbet odur ki, odu sönmesin,
İnsan yaşadıkça, yüzü dönmesin.
Hakiki muhabbet o muhabbettir,
İlki de, sonu da ebediyetdir.

عشق آن باشد که کم نگردد
تا باشد از این قدم نگردد
آن عشق نه سرسری خیالست
کو را ابد الآبد زوالست

Ашиг олан кимсә чанындан горхмаз,
Чананыны севән чаһандан горхмаз.

*

Бир баш верилмәсә чанана гурбан,
Гылынча вә тәштә лаjигдир, инан.

Âşık olan kimse canından korkmaz,
Canını seven cihandan korkmaz.

*

Bir baş verilmesi canana kurban,
Kılıca tepsiye layıktır, inan.

عاشق ز نهیب جان نترسد
جانان طلب از جهان نترسد

*

سر کو ز فدا دریغ باشد
شایستهٔ‌تشت و تیغ باشد

Чанана чан вермәк хошдур әзәлдән.

*

Өзүн дә ашигсән, билирсән еј јар.
Севән үрәкләрдә гысганчлыг олар.

Canana can vermek hoştur ezelden.

*

Kendin de aşıksın, bilirsin, ey yar,
Seven yüreklerde kıskançlık olur.

شرطست به پیش یار مردن

*

دانی که ز دوستداری خویش
باشد دل دوستان بداندیش

Јар үстә бир милчәк гонарса әкәр,
Һәгиги ашигә гартал көрүнәр.

*

Дүшәрсән ел ичиндә нәзәрдән әјри олсан,
Доғру олсан гүссәдән, әләмдән гуртарарсан.

Yar üste bir sinek konarsa eğer,
Hakiki âşığa kartal görünür.

*

Düşersin el içinde nazardan ayrı olsan,
Doğru olsan, kederden, elemden kurtulursun.

زان عاشق کورتر کسی نیست
کورا مگسی چو کرکسی نیست

*

از کژی افتی بکم و کاستی
از همه غم رستی اگر راستی

Күл әјри олдуғундан тиканы гучаглады,
Гамыш өз дүзлүјүндән газанды шәкәр ады.

*

Сәдагәт кәмәрини өз белиндән ачма сән,
Әһдинә садигликдән өмрүн боју гачма сән.

Gül eğri olduğundan dikeni kucakladı,
Kamış öz düzlüyünden kazandı şeker adı.

*

Sadakat kemerini öz belinden açma sen,
Ahdına sadıklıktan ömür boyu kaçma sen.

گل ز کژی خار در آغوش یافت
نیشکر از راستی آن نوش یافت

*

دست وفا در کمر عهد کن
تا نشوی عهد شکن جهد کن

Кимин ки, ихтијары сәдагәтә бағлыдыр,
Талејинин ахыры сәадәтә бағлыдыр.

*

Доғрулуғун зиреһдир, сәни һәр ан горујар,
Атәш нәдир, истәсән гасырғадан горујар.

Kimin ki, yetkisi sadakate bağlıdır,
Talihinin sonucu saadete bağlıdır.

*

Doğruluğun zırh'dır, seni her zaman korur,
Ateş nedir, istersen kasırgadan korur.

هر که یقینش بارادت کشد
خاتم کارش بسعادت کشد

*

ز آتش تنها نه که از گرم سرد
راستی مرد بود درع مرد

Доғрулуғун һарда ки, учалыбдыр бајрағы,
Һагг әлијлә фәләкдән өч алыбдыр бајрағы.

*

Илан дүз кетмәсә јолујла әкәр,
Өзүнә сарылыб, долашыг дүшәр.

Doğruluğun nerde ki, yücelmiştir bayrağı,
Hak eliyle felekten öç almıştır bayrağı.

*

Yılan düz gitmese yoluyla eğer,
Kendine sarılıp dolaşıp düşer.

راستی آنجا که علم برزند
یاری حق دست بهم درزند

*

ماری که نه راه خود بسیجد
از پیچش کار خود بپیچد

Доғрулуг јахшыдыр, ујмајын јада,
Бирҹә дүзлүкдәдир ниҹат дүнјада.
Сағ гулаг дүзлүкдән ејләсә һәзәр,
Бир чох сол гулаглар чәкәҹәк зәрәр.

Doğruluk iyidir, uymayın ele,
Yalnız doğruluktadır kurtuluş dünyada.
Sağ kulak doğruluktan ayrılsa eğer,
Bir çok sol kulaklar çekecek zarar.

از کجی به که روی برتابید
رستکار به راستی یابید
گرنگیرید گوش راست بدست
ای بسا گوش چپ که خواهد خست

Ишиндə садиг ол, сөзүндə мөһкəм,
Ким аман истəсə, олсун хатирҹəм.

*

Чүтчү саф тум сəпсə торпаға əкəр,
Шүбһəсиз, торпагдан саф тум көјəрəр.

İşinde sadık ol, sözünde sağlam,
Kim aman istese, olsun emin.

*

Çiftçi saf tohum serpse toprağa eğer,
Şüphesiz topraktan saf tohum yeşerir.

در قول چنان کن استواری
کایمن شود از تو زینهاری

*

چو دهقان دانه در گل پاك ریزد
ز گل گردانه خیزد پاك خیزد

Доғрулугла көмәкдир һәр бир әрә јарадан,
Доғру ол ки, јетирсин һәр зәфәрә јарадан!

Doğrulukla yardımdır her bir ere yaradan,
Doğru ol ki, erdirsin her zafere yaradan.

راستی آور که شوی رستگار
راستی از تو ظفر از کردگار

Ел көзүндә Низами учалыбдыр дүзлүкдән,
Илһамына, гәлбинә күч алыбдыр дүзлүкдән.

El gözünde Nizami yücelmiştir doğruluktan,
İlhamına, kalbine güç almıştır doğruluktan.

طبع نظامی و سخن راستند
کارش ازین راستی آراستند

ҸӘНЧЛИК, ГОЧАЛЫГ, ӨВЛАД, СӘҺҺӘТ, ТӘБАБӘТ

GENÇLİK, İHTİYARLIK, EVLÂT, SIHHAT, TEBABET

جوانی، پیری، فرزند، صحت، طبابت

һәјат дүнјасыдыр һәр шејдән үстүн,
Чаванлыг күнүдүр ән гијмәтли күн.

*

Ички, јар, чичәклик, чаванлыг дәми,
Бөјлә көзәл һәјат дағыдар гәми.

Hayat dünyasıdır her şeyden üstün,
Gençlik günüdür en kıymetli gün.

*

İçki, yar, çiçeklik, gençlik demi,
Böyle güzel hayat dağıtır gami.

خوشا ملکا که ملك زند گانیست
بها روزا که آن روز جوانیست

*

می و معشوق، گلزار و جوانی
ازین خوشتر چه باشد زندگانی

Мејвәли бағларда саралан јарпаг
Хәзан јелләриндән кәтирәр сораг.

*

Чаван һәр нә етсә дә ајыб тутмазлар она,
Мин бир ајыб тапарлар гочалыгда инсана.

Meyveli bağlarda sararan yaprak
Hazan yellerinden getirir haber.

*

Genç her ne etse, ayıp tutmazlar ona,
Bin bir ayıp bulurlar yaşlılıkta insana.

چو برگ باغ گیرد ناتوانی
خبر پیشی دهد باد خزانی

*

عیب جوانی نپذیرفته اند
پیری وصد عیب چنین گفته اند

Узагдан анламазсан, чаванлыг нә демәкдир,
Гочалмасан, дујмазсан өмүр нәјә кәрәкдир?!

*

Чаван ағач һәр бағын көзәлидир, көзәли,
Гочалдымы, сындырар ону бағбанын әли.

Uzaktan anlamazsın gençlik ne demektir,
Yaşlanmazsan, duymazsın ömür neye gerektir?!

*

Genç ağaç her bağın güzelidir, güzeli,
Yaşlandığında kırar onu bağbanın eli.

فارغی از قدر جوانی که چیست
تا نشوی پیر ندانی که چیست

*

شاهد باغست درخت جوان
پیر شود بشکندش باغبان

Чаванлыг од олса да бунун сирри дәриндир,
Гочалыг хејли ачы, кәнчлик хејли ширинди р.

*

Кәнчлик - тәзә халлы, көһлән әбрәш ат,
Гочалыг заманы дадсыздыр һәјат.

Gençlik ateş olsa da, bunun sırrı derindir,
İhtiyarlık hayli acı, gençlik hayli şirindir.

*

Gençlik-taze nallı, küheylan, deli tay,
İhtiyarlık zamanı tatsızdır hayat.

گرچه جوانی همه خود آتشست
پیری تلخ است و جوانی خوشست

*

جوانرا چو گل نعل برابر شست
چو پیری رسد نعل در آتش است

Сөјлә, кәнҹлик нәдир? Башын севдасы!
О севдадан кәлир һәр баш бәласы.

*

Һаким олан заман шәһрә гоҹалыг,
Ҹаванлыг севдасы галармы артыг?!

Söyle, gençlik nedir? Başın sevdası!
O sevdadan gelir her baş belası.

*

Hakim olduğunda şehre ihtiyarlık,
Gençlik sevdası kalır mı artık?!

جوانی چیست سودائی است در سر
وزان سودا تمنای میســـــر

*

چو پیری بر ولایت گشت والی
برون کرد از سرآن سودا بسالی

Кәнчликдир инсана көзәллик верән,
Көзәллик сөнәрсә, гәлб олурму шән?

*

О күн ки, кәнчлијин гүруру сөнәр,
Иш көрмәз даһа һеч чәсарәт, һүнәр.

Gençliktir insana güzellik veren,
Güzellik sönerse, kalp olur mu şen?

*

O gün ki, gençliğin gururu söner,
İş görmez daha bu cesaret, hüner.

جوانی بود خوبی آدمی
چو خوبی رود کی بود خرمی

*

غمرور جوانی چو از سر گذشت
ز گستاخ کاری فرو شوی دست

Баг, багча көзәлдир, шәндир күлүстан,
Сәрв илә лаләләр күлдүјү заман.
Өјлә ки, баглара боз хәзан кирәр,
Бүлбүл өз јерини гаргаја верәр.

Bağ-bahçe güzeldir, şendir gülistan,
Selviyle lâleler güldüğü zaman.
Öyle ki, bağlara boz hazan girer,
Bülbül kendi yerini kargaya verir.

بهی چهرهٔ باغ چندان بود
که شمشاد بالا که خندان بود
چو باد خزانی درآید بباغ
زمانه دهد جای بلبل بزاغ

Бағбанлар гəлбини дəрд, гəм јахараг,
Јашыл гол-будагдан төкүлəр јарпаг.
Бостанлар позулар, рејһанлар галмаз,
Бағын ачарыны сорушан олмаз.

Bağbanlar kalbini dert - gam yakarak,
Yeşil kol - budaktan dökülür yaprak.
Bostanlar bozulur, reyhanlar kalmaz,
Bağın kapısını hiç soran olmaz.

شود برگ ریزان ز شاخ بلند
دل باغبانان شود دردمند
ریاحین ز بستان شو د ناپدید
در باغ را کس نجوید کلید

Әллијә чатынҹа дәјишәр әһвал,
Дәјишәр јашајыш, дәјишәр һәр һал.

*

Отаг бош галынҹа ишыглы шамдан,
Галмаз пәрванәдән даһа бир нишан.

Elliye varınca değişir ahval,
Değişir yaşayış, değişir her hal.

*

Oda boş kalınca ışıklı şamdan,
Kalmaz pervaneden daha bir nişan.

چو تاریخ پنجه در آمد بسال
دگرگونه شد برشتابنده حال

*

چو از شمع خالی کنی خانه را
نبینی دگر نقش پروانه را

Шиддәтли күләкләр гопдуғу заман,
Дүшәр јарпағымыз бир-бир ағачдан.

*

Ҝәнчлик һәр үрәји чошдуран заман
Гочанын сусмасы дејилми нөгсан?

Şiddetli rüzgârlar kopduğu zaman,
Düşer yaprağımız bir-bir ağaçtan.

*

Gençlik her yüreği coşturduğu an,
Yaşlının susması değil mi noksan.

یکایك ورقهای ما زین درخت
بزیر اوفتد چون شود باد سخت

*

چو آرد کسی را جوانی بجوش
گنه پیر دارد که باشد خموش

Истәјә кәнҹликлә мүмкүндүр чатмаг,
Гоҹалыг кәлдими, ахтар бир буҹаг.

*

Јемә вар-јохуну, кеҹ галхаҹагсан,
Јохсуллуг јамандыр гоҹалан заман.

İsteğe gençlikle mümkündür varmak,
İhtiyarlık geldi mi ara bir bucak.

*

Yeme var-yokunu, geç kalkacaksan,
Yoksulluk yamandır yaşlandığın an.

بکام از جوانی توانی رسید
چو پیری رسد گوشه باید گزید

*

مخور جمله ترسم که دیر ایستی
بپیرانه سر بده بود نیستی

Биләнләр башчысы олса да јенә,
Бу кәнчләр мөһтачдыр гоча фикринә.

*

Сәнә нә ејләсә өвладын, инан,
Ону көрәҹәкдир өз өвладындан.

Bilginler önderi olsa da yine,
Bu gençler muhtaçtır yaşlı fikrine.

*

Sana ne eylese evladın, inan,
Onu görecektir öz evladından.

جوان گرچه شاه دلیران بود
گه چاره محتاج پیران بود

*

چه سازد باتو فرزندت بیاندیش
همان بیند ز فرزندان پس خویش

Әввәл әјри битән бир чаван будаг
Зәнн етмә гочалса дүзкүн олачаг.

*

Мәнимчүн үстүндә күл олан тикан,
Јахшыдыр мејвәсиз сәрв агачындан.

Evvel eğri biten bir genç dal
Zannetme yaşlansa, düzgün olacak.

*

Benim için üstünde gül olan diken,
İyidir meyvesiz selvi ağacından.

درختی کز جوانی کوژ برخاست
چو خشك و پیر گردد کی شود راست

*

مرا خاری که گل باشد برآن خار
به از سروی که هرگز ناورد بار

Әјри битсә әкәр әввәлдән чалаг,
Ону од дүзәлдәр, дүзәлтсә анҹаг.

*

һәр анадан олан өвладдыр мәкәр,
һәр күл мејвә вермәз, һәр гамыш шәкәр.

Eğri bitse eğer evvelden aşı,
Onu od düzeltir, düzeltse ancak.

*

Her anadan olan evlattır meğer,
Her gül meyve vermez, her kamış şeker.

درختی کاول از پیوند کژ خاست
نشاید جزبه آتش کردنش راست

*

نه هرزن زن بود هر زاده فرزند
نه هر گل میوه آرد هر نیی قند

Сән јахшысан, о да пис олмајачаг,
Өз тумуна бәнзәр көјәрән будаг.

*

Оғлун һарындырса, бундан зәрәр јох,
Зәманә јумшалдар, гәм ејләмә чох.

Sen iyiysen, o da pis olmayacak,
Öz tohumuna benzer yeşeren dal.

*

Oğlun aç gözlüyse bundan zarar yok,
Zamane yumşaltır, gam eyleme çok.

تو نیکی بد نباشد نیز فرزند
بود تره به تخم خویش مانند

*

اگر تو سن شد این فرزند جماش
زمانه خود کند رامش تو خو ش باش

Булуд нә сәпәрсә көјләрдән јерә,
Сәдәф дә онлары чевирәр дүррә.

*

Инсан бу дүнјада даими јашар,
Јурдунда бир өвлад галса јадикар.

Bulut ne serperse göklerden yere,
Sedef de onları çevirir lal'e.

*

İnsan bu dünyada daimi yaşar,
Yurdunda bir evlad kalsa yadigar.

کابر انچ از هوا نثار کند
صد فش در شاهوار کند

*

زنده است کسیکه در دیارش
ماند خلفی بیادگارش

Елә ки, бөјүдүн, беләдир гајда,
Атанын адындан сәнә нә фајда?
Сән, асланлар кими кеч ҹәбһәләрдән,
Анҹаг һүнәринин баласы ол сән!

Öyle ki büyüdün böyledir kaide,
Babanın adından sana ne fayda?
Sen arslanlar gibi geç cephelerden,
Ancak hünerinin yavrusu ol sen!

جائیکه بزرگ بایدت بود
فرزندی من ندارت سود
چون شیر بخود سپه شکن باش
فرزند خصال خویشتن باش

Əсасы чох мөһкәм олмајан евин
Бүтүн дөрд дивары тез учар јәгин.

*

Дүнјада атаја вармыдыр, керчәк,
Ағыллы оғулдан башга бир истәк?

Bünyesi çok sağlam olmayan evin,
Bütün dört duvarı tez uçar kesin.

*

Dünyada babaya var mıdır gerçek,
Akıllı oğuldan başka bir istek?

بود چار دیوار آن خانه سست
که بنیادش اوّل نباشد درست

*

ندارد پدر هیچ بایسته تر
ز فرزند شایسته شایسته تر

Оғлунун бојуна кәлсә палтарын,
Мәһәббәт көзләмә, кедәҹәк варын.

*

Һәр бир шеј тәмәлдән мөһкәм гурулур,
Тәмәлсиз биналар чох тез дә учур.

Oğlunun boyuna gelse elbisen,
Muhabbet bekleme, gidecek malın.

*

Her bir şey temelden sağlam kurulur,
Temelsiz binalar çok tez yıkılır.

چو شد جامه بر قد فرزند راست
نباید دگر مهر فرزند خواست

*

هر چیز را اصل باید نخست
که باشد خلل دربناهای سست

Бөјүк бир ағача мишар чәкмә сән,
Зөһһак бунун үчүн дүшдү тәхтиндән.

*

Оғул, сөзләримә јахшы гулаг ас!
Ата нәсиһәти фајдасыз олмаз.

Büyük bir ağaca hızar çekme sen,
Zöhhak bunun için düştü tahtından.

*

Oğul, sözlerime iyi kulak as,
Baba nasihatı faydasız olmaz.

مزن اره‌بر سالخورده درخت
که ضحاك ازین گشت بی تاج و تخت

*

گر دل دهی ای پسر بدین پند
از پند پدر شوی برومند

Иштаһла олдугча јемәк-ичмәјин,
Додағында күлүш олачаг ширин.

*

Аз јемәкдән кимсә гыздырмаз, анчаг,
Чох јемәкдән күндә јүзү өлүр, бах.

İştahlı olunca yemen-içmen,
Dudağında gülüş olacak şirin.

*

Az yemekten kimse rahatsızlanmaz, ancak
Çok yemekten günde yüzü ölüyor, bir bak.

دهان چندان نماید نوشمندی
که ماند در طبیعت هوشمندی

*

ز کم خوردن کسی راتب نگیرد
ز پر خوردن بروزی صد بمیرد

Бәдән сағлам олса, саф олар сөз дә,
Сүст адам сүст олар, бәдәндә, сөздә.
Һәким хәстәләрә ејләјәр әлач,
Хәстәләнсә олар өзкәјә мөһтач.

Beden sağlam olsa, saf olur söz de,
Gevşek adam gevşek olur bedende, sözde.
Hekim hastalara eyler çare,
Hastalansa olur muhtaç ellere.

سخن در تندرستی تندرست است
که سستی را همه تدبیر سست است
طبیب از چند گیرد نبص پیوست
بیماری بدیگر کس دهد دست

Чох јемәк, аз јемәк јахшы шеј дејил,
Е'тидалы көзлә, һәр гајданы бил.

*

Гарынгулу олма күчсүз бир гурдтәк,
Јемәкдә белини гарышгатәк чәк.

Çok yemek, az yemek iyi şey değil,
İtidali gözle, her kaideyi bil.

*

Karnına kul olma güçsüz bir kurt gibi,
Yemekte belini çek karınca gibi.

ز بسیار و ز کم بگذر که خامست
نگه دار اعتدال اینت تمامست

*

مشو بسیار خور چون کرم بی زور
بکم خوردن میان دربند چون مور

Бир чан дәрманына чатмагчын, әлбәт,
Ичилир мин кәрә зәһәрли шәрбәт.

*

Чох јашар мурада кеч јетән адам,
Мурада јетинчә өмр олур тамам.

Bir can dermanına ermek için, elbet,
İçilir bin kere zehirli şerbet.

*

Çok yaşar murada geç varan adam,
Murada varınca ömr olur tamam.

تا رسیدن بنوشد ارى دهر
خورد باید هزار شربت زهر

*

دیر زى به که دیر یابد کام
کز تمامیست کار عمر تمام

Варкән сағлыг әлдә, чаванлыг әлдә,
Сәниндир һәр мурад, һәр хош әмәл дә.

*

Бағбан үрәјиндән су ичсә дә нар,
Ахырда хәстәләр гисмәти олар.

Varken sağlık elde, gençlik elde,
Senindir her murat, her hoş emel de.

*

Bağban yüreğinden su içerse nar,
Sonunda hastalık kısmeti olur.

تا جوانی و تندرستی هست
آید اسباب هر مراد بدست

*

آب از دل باغبان خورد نار
باشد که خورد چو نقل بیمار

Нә гәдәр сусасан, истиҹә дүшсән,
Тәләсик соjуг су ичмә әсла сән.

*

Ганы чох бир бәдән шишәрсә әлбәт,
Ганыны алмасан олармы раһәт?

Ne kadar susasan, sıcağa düşsen,
Aceleyle soğuk su içme asla sen.

*

Kan bedeninde şişerse, elbet,
Kanını almasan olur mu rahat.

همان تشنه گرم را آب سرد
پیاپی نشاید بیکبار خورد

*

کسی کاو را ز خون آماس خیزد
کی آسوده شود تا خون نریزد

Аслан тәк сән дә аз јемәјә чалыш,
Чүнки горхаг олар чох јејән чамыш,
Дартыб сүрүјәрләр тәнбәл ешшәји,
Чүнки өлчүсүздүр јејиб-ичмәји.

Aslan gibi sen de az yemeğe çalış,
Çünki korkak olur çok yiyen camış.
Tartıp sürürler tembel eşşeği,
Çünki ölçüsüzdür yiyip-içmesi.

چو شیران باندك خوری خوی گیر
که بد دل بود گاو بسیار شیر
خر کاهلانرا که دم میکشند
از آنست کابی بخم میکشند

Јединми, вердинми, којдунму бир аз,
Бил ки, сәндән јахшы јашајан олмаз.

*

Јемәкдә әсасдыр чана нуш олмаг,
Онун дадына бах, фајдасына бах.

Yedin mi, verdin mi, bıraktın mı biraz,
Bil ki, senden iyi yaşayan olmaz.

*

Yemekde esastır cana yaramak,
Onun tadına bak, faydasına bak.

چو دادی و خوردی و ماندی بجای
جهانرا توئی بهترین کدخدای

*

ز هر طمعهٔ خوشگواریش بین
حلاوت مبین سازگاریش بین

Сиркәни хошласан, сүддән ет һәзәр,
Сиркәјлә сүд ичмәк азар төрәдәр.

*

Торпаг тәк динҹликлә даим јолдаш ол,
Гој фәләк тәләссин, сән ағырбаш ол.

Sirkeden hoşlansan sütten uzak ol,
Sirkeyle süt içmek zarar türetir.

*

Toprak gibi dinçlikle daim yoldaş ol,
Koy felek acele etsin, sen ağırbaş ol.

چوبا سرکه سازی مشو شیرخوار
کەبا شیر سرکه بود ناگوار

*

چو خاك از سکونت کمربسته باش
شتابان فلك شد تو آهسته باش

Әлач ејләсә дә тәбиб нә гәдәр,
Өмүр галмамышса, нә фајда верәр?!

*

Дәрдә әлач едән тәбиб һеч заман
Тапмамыш вә тапмаз өлүмә дәрман.

Çare eylese de tabip ne kadar,
Ömür kalmamışsa, ne fayda verir.

*

Derde çare veren tabip hiç zaman,
Bulmamış, bulamaz ölüme derman.

طبیب ارچه داند مداوا نمود
چو مدت نماند مداوا چه سود

*

پزشکی که او چارهٔ جان کند
چو درمانده بیند چه درمان کند

Сөнәҹәк оларса бир чыраг әкәр,
Она өз јағы да зәрәр кәтирәр.
Чүрүмүш бир мејвә ағачда дурмаз,
Дүшәр, әкәр будаг тәрпәнсә бир аз.

Sönecek olursa bir çıra eğer,
Ona öz yağı da zarar getirir.
Çürümüş bir meyve ağaçta durmaz,
Düşer, eğer dalı sallansa biraz.

چراغی که مرگش کند دردمند
هم از روغن خویش یابد گزند
هرآن میوهٔ کو بود درددناک
هم از جنبش خود در افتد بخاک

Өлүм бир бәладыр чарә едилмәз,
Онун дәрманыны тапмајыб һеч кәс.
Өлүм гыздырмасы һүчум едәркән,
Кизләнәр әлачы онун һәкимдән.

Ölüm bir beladır, çare bulunmaz,
Onun dermanını bulmamış kimse.
Ölümün ateşi hücum ederken,
Gizlenir çaresi onun hekimden.

نشاید شدن مرگ را چاره ساز
در چاره بر کس نکردند باز
تب مرگ چون قصد مردم کند
علاج از شناسنده‌یی گم کند

Бәдәнин әсасы олмаса мөһкәм,
Әлдә дүз ишләмәз јазаркән гәләм.
Сағлам бир гарғаја ән ади дәнләр
Бәсти инҹири тәк дадлы - хош кәләр.

Bedenin temeli olmasa sağlam,
Elde düz çalışmaz yazarken kalem.
Sağlam bir kargaya normal taneler
Besti İncir'i gibi tatlı-hoş gelir.

چو پرگار بنیت نباشد درست
قلم چون نکردد ز پرگار سست
غرابی که باتن درستی بود
همه دانش انجیر بستی بود

Тох илә ач кабаб јесә бир јердә,
Көк адам кабабдан дүшәчәк дәрдә.

*

Чох јашасајды әкәр чох јемәклә бир адам,
Чох јејән чох јашарды, көчүб кетмәзди накам.

Tok ile aç kebap yese bir yerde,
Şişman adam kebaptan düşecek derde.

*

Çok yaşasaydı eğer çok yemekle bir adam,
Çok yiyen çok yaşardı, göçüp gitmezdi muratsız.

گرسنه چو با سیر خاید کباب
بفربه ترین زخمی آرد شتاب

*

گر بخورش بیش کسی زیستی
هر که بسی خورد بسی زیستی

СӘБР, ГӘНАӘТ, СИРР

SABIR, KANAAT, SIR

صبر، قناعت، راز

Дүнјадан әлимдә шеј јохса әкәр,
Гәнаәт ки, вардыр, о бәсдир, јетәр!

*

Ағыллы адамлар сәбирсиз олмаз,
Кечи јүјүрмәклә һеч әтә долмаз.

Dünyada elimde bir şey yoksa eğer,
Kanaat ki vardır, o kafidir, yeter.

*

Akıllı adamlar sabırsız olmaz,
Keçi beslemekle hiç ete dolmaz.

گر از دنیا و جوهی نیست دردست
قناعت را سعادت با دکان هست

*

بگرمی کار عاقل به نگردد
بیك دانه بزی فربه نگردد

Бу күнкү сәртлијә дөзәсән кәрәк,
Ким билир ки, сабаһ нә көстәрәчәк?!

*

Чәтин ахар сулар үзү јухары,
Сәбр етмәк вахтыдыр, тәләсмә бары.

Bu günkü sertliğe dayanman gerek,
Kim bilir ki, sabah ne gösterecek?

*

Çetin akar sular yüzü yukarı,
Sabretmek vaktidir, acele etme bari.

بباید ساختن با سختی اکنون
که داند کار فردا چون بود چون

*

کنون وقت شکیبائیست مشتاب
که بر بالا به شواری رود آب

Гој башымын алты олсун бир дәмир,
Ганлы зәр кәмәри көнлүм истәмир.

*

Әлими јандыран күмүшдән мәнә
Голумда мис голбаг јахшыдыр јенә.

Koy başımın altı olsun bir demir,
Kanlı altın kemeri gönlüm istemiyor.

*

Elimi yakan gümüşten bana,
Kolumda bakır bilezik iyidir yine.

از آهن زیر سر کردن ستونم
به از زرین کمر بستن بخونم

*

مسی کز وی مرا دستینه سازند
به از سیمی که در دستم گدازند

Сәбр етмәклә киши зиндандан чыхар,
Сәбр илә ачылар бағлы гапылар.

*

Ағлын вар, һәр шејдән чалыш азад ол,
Нәјин вар гане ол, онунла шад ол!

Sabreylemekle insan zindandan çıkar,
Sabır ile açılır bağlı kapılar.

*

Aklın var her şeyden çalış azat ol,
Neyin var şükür et, onunla şad ol.

بصبر از بند گردد مرد رسته
که صبر آمد کلید بند بسته

*

گرت عقل است بی پیوند میباش
بدانچت هست ازو خرسند میباش

Чөрәјин, сујун вар, гане ол, отур!
Ән азад бир өлкә инан ки, одур!

*

Чијәр јыртанса да гәмин пејканы,
Бунунчун јаранмыш сәбрин галханы.

Ekmeğin, suyun var, şükür et, otur,
En azat bir ülke inan ki, odur.

*

Ciğer yırtınsa da gam oku,
Bunun için yaratılmış sabrın kalkanı.

چونانی هست و آبی پای درکش
که هست آزاد طبعی کشوری خوش

*

گر چه پیکان غم جگردوزست
درع صبر از برای این روزست

Овчу сәбрсизлик көстәрсә әкәр,
Оху нишанәјә дәјмәз, јан кедәр.

*

Вахтсыз банлајанда хоруз, көрәрсән,
Ајрылар бир анда башы бәдәндән.

Avcı sabırsızlık gösterse eğer,
Oku hedefine değmez, yan gider.

*

Vakitsiz öten horoz, görürsen
Ayrılır bir anda başı bedenden.

مرد کز صید نا صبور افتد
تیراو از نشانه دور افتد

*

نبینی مرغ چون بیوقت خواند
بجای پر فشانی سر فشاند

Инсанлардан башга бүтүн ҹанлылар
Гәнаәт евиндә тутмушдур гәрар.

*

Һәр үмидсиз ишдә хејли үмид вар,
Гаранлыг кеҹәдән ағ сәһәр доғар.

İnsanlardan başka bütün canlılar
Kanaat evinde tutmuştur karar.

*

Her ümitsiz işte hayli ümit var,
Karanlık geceden ak seher doğar.

جز آدمیان هر آنچه هستند
بر شقه قانعی نشستند

*

در نومیدی بسی امید است
پایان شب سیه سپید است

һәр бәндин ачары сәбирдир, инан!
Сәбирли кимсәләр олмаз пешиман.

*

Дарылма сәнә үз вердикдә кәдәр,
Ондан да бөјүк бир дәрдән гыл һәзәр.

Her engelin anahtarı sabırdır, inan,
Sabırlı kimseler olmaz hiç pişman.

*

Darılma sana yüz verirse keder,
O zaman da büyük bir dertten uzak ol.

شکیب آورد بندها را کلید
شکیبنده را کس پشیمان ندید

*

چو اندوهی آمد مشو ناسپاس
ز محکمتر اندوهی اندر هراس

һәр бир јарадылмыша, әзәлдән бир гајда вар:
Өз бәдәнинә көрә тикәрләр тәзә палтар.

*

Сән имтаһан етмәдән достуну, јолдашыны,
Она өз сирләринин кәл ачма һеч башыны.

Her bir yaradılmışa, ezelden bir kural var:
Kendi bedenine göre dikerler yeni elbise.

*

Sen imtihan etmeden dostunu, yoldaşını,
Ona öz sırlarının gel açma hiç başını.

هر نظری را که رافرختند
جامه باندازهٔ تن دوختند

*

تا نشناسی گهر یار خویش
طرح مکن گوهر اسرار خویش

Башыны севирсәнсә дилли олма һеч заман;
Сән ки, күндүз дејилсән, олма белә сирр ачан.

*

Елә ол бәнөвшә тәк ијини сезмәсинләр
Чошуб дилинә көрә башыны үзмәсинләр.

Başını seviyorsan dilli olma hiç zaman,
Sen ki gündüz değilsin, olma böyle sır açan.

*

Öyle ol benövşe gibi kokunu sezmesinler,
Coşup diline göre başını üzmesinler.

سر طلبی تیغ زبانی مکن
روزنه راز فشانی مکن

*

تا چو بنفشه نفست نشنوند
هم بزبان تو سرت ندروند

Бәхтәвәрдир о кәс ки, дили дејилдир ити,
Дилисаллаг көрәрләр анҹаг гудурмуш ити.

*

Дилин дамаг алтында галмасы мәсләһәтдир,
Гылынҹа гында галмаг бир бәзәкдир, зијнәтдир.

Bahtiyardır o kişi ki, dili değildir keskin,
Dili sarkık görürler ancak kudurmuş itin.

*

Dilin damak altında kalması maslahattır,
Kılıca kında kalmak bir bezekdir, ziynettir.

مرد فرو بسته زبان خوش بود
آن سگ دیوانه زبانکش بود

*

مصلحت تست زبان زیر کام
تیغ پسندیده بود در نیام

Чанларын раһатлыгы бу нәсиһәтдәдир бил,
Башларынса бәласы јалныз дилдир, јалныз дил.

*

Додағында шәкәр дә олса ачма, ол һушјар,
һәр диварын далында бир ешидән гулаг вар.

Canların rahatlığı bu nasihattadır bil,
Başların belâsıysa yalnız dildir, yalnız dil.

*

Dudağında şeker de olsa açma, ol ayık,
Her duvarın ardında bir işiten kulak var.

راحت این پند بجانها درست
کافت سرها بزبانها درست

*

لب مگشا گرچه درو نوشهاست
کز پس دیوار بسی گوشهاست

Писи ешитмə, инди кар олмаг заманыдыр,
Кири, чиркин данышма, сусмағын дөвраныдыр.

*

Чалыш сулар кими ју, әкәр һәр нә ешитсән,
Күзкү тәк көрдүјүнү һеч кимә сөјләмә сән.

Kötüyü duyma şimdi, sağır olma zamanıdır.
Sakin ol, çirkin konuşma susmanın zamanıdır.

*

Çalış sular gibi yıka, eğer her ne işitsen,
Ayna gibi gördüğünü kimseye söyleme sen.

بد مشنو وقت گران گوشیست
ز شت مگو نوبت خاموشی است

*

آب صفت هرچه شنیدی بشوی
آینه سان هر چه بینی مگوی

Гејрәтлиләр кечәләр көрдүкләрини әкәр
Көзәл олур күндүзләр һеч кимә демәсәләр.

*

Башыны әршдән уча галдыран адам, анчаг
Сирләр мејданындан тәкчә сирр апарачаг.

Gayretliler geceler gördüklerini eğer
Güzel olur gündüzler kimseye demeseler.

*

Başını arştan yüce kaldıran adam, ancak
Sırlar meydanından birtek sır götürecek.

آنچه ببیند غیوران بشب
باز نگویند بروز ای عجب

*

هر که سر از عرش برون میبرد
گوی بمیدان درون میبرد

Үрәјин ајдынлығы хејир верәр о кәсә
Ки, өзү һеч данышмаз, гулаг асар һәр сәсә.

*

Бир дирилик сују олса да бу су,
Башдан ашса әкәр, вардыр горхусу.

Yüreğin aydınlığı hayır verir insana
Ki, kendi hiç konuşmaz, kulak asar her sese.

*

Bir dirilik suyu olsa da bu su,
Baştan aşsa eğer, vardır korkusu.

روشنی دل خبر آنرا دهد
کو دهن خود دگرانرا دهد

*

چو آب از سر گذشت آید زیانی
وگر خود باشد آب زندگانی

Дузла ағарса да хөрәјин үзү,
Гајдасында кәрәк төкәсән дузу.

*

һәр кәлән хөрәји тез јемәк олмаз,
һәр әлдән кәләни ејләмәк олмаз.

Tuzla ağarsa da yemeğin üstü,
Kaidesinde gerek dökesin tuzu.

*

Her gelen yemeği tez yemek olmaz,
Her elden geleni yaparsan olmaz.

خورش ها را نمك رو تازه دارد
نمك باید كه نیز اندازه دارد

*

نه هر خوانی که پیش آید توان خورد
نه هرچ از دست برخیزد توان کرد

Бир инчи сафлығы варса да суда,
Артыг ичиләндә дәрд верир о да.

*

Јерсиз бир күлүшүн нә мә'насы вар?-
Јериндә ағламаг даһа хош олар.

Bir inci saflığı varsa da suda,
Fazla içilende dert verir o da.

*

Yersiz bir gülüşün ne ma'nası var?
Yerinde ağlamak daha hoş olur.

آب ارچه همه زلال خیزد
از خوردن پر ملال خیزد

*

خنده چوبی وقت گشاید گره
گریه از آن خندهٔ بیوقت به

Бир дә ajағыны өз jорғанындан
Артыг узаданлар бәдбәхтдир, инан.
Бир гуш ки, һәддиндән артыг учалар,
Өзүнү фәлакәт jолуна салар.

Bir de ayağını kendi yorganından
Fazla uzatanlar bedbahttır, inan.
Bir kuş ki, haddinden fazla yükselir,
Kendini felaket oduna salar.

بر گردد بخت از آن سبك رای
کافزون ز گلیم خود کشد پای
مرغی که نه اوج خویش گیرد
هنجار هلاك پیش گیرد

Силаһа сарылса бир заһид ахмаг,
Онун газандығы силлә олачаг.
Асланла дөјүшә чыхса түлкүләр,
Билинәр кимдәдир гылынчла һүнәр.

Silaha sarılsa bir cahil ahmak,
Onun kazandığı tokat olacak.
Aslanla döğüşe çıksa tilkiler,
Bilinir kimdedir kılıçla hüner.

زاهد که کند سلاح پوشی
سیلی خورد از زیاده کوشی
*
روبه که زند تپانچه با شیر
دانی که بدست کیست شمشیر

Иш, доггуз аддымла атылса сән бил,
Он аддым атмағын мәсләһәт дејил.

*

Бир шеј гајдасындан чыхарса кәнар,
Ондан үз дөндәрәр әлбәт ки, рузкар.

İş dokuz adımla atılsa sen bil,
On adımı atman maslahat değil.

*

Bir şey kaidesinden çıkarsa eğer,
Ondan yüz çevirir elbet ki, rüzgâr.

تا کاربه نه قدم برآید
گرده نکنی بخرج شاید

*

چو هرچ او بگردد ز ترتیب کار
بگردد برو گردش روزگار

Дənизə мин чај ахар, о јенə сакит дурар,
Арха бир сел кəлəндə чалханыб лəнкəр вурар.

*

Əн јахшы достуна сирр верəн заман
Зəнн елə гаршында дурмушдур дүшман.

Denize bin çay akar, o yine sakin durur,
Arka bir sel gelende çalkanıp yolundan çıkar.

*

En iyi dostuna sır verdiğin an,
Zannet ki karşında durmuştur düşman.

بحر بصد رود شد آرام گیر
جوی بیك سیل برآرد نفیر

*

چنان گو راز خود با بهترین دوست
که پنداری که دشمن تر کسی اوست

Сиррини билмәсин евдә диварлар,
Дивар далында да чүнкү гулаг вар.

Sırrını bilmesin evde duvarlar,
Duvar ardında da çünkü kulak var.

بخلوت نیزش از دیوار در پوش
که پر باشد پس دیوارها گوش

ИДРАК, ЧӘҺАЛӘТ, ШӘНЛИК, СӘРХОШЛУГ

İDRAK, CEHALET, ŞENLİK, SARHOŞLUK.

ادراک، جهالت، سرور، سرمستی

Өзүндән һәр ким ки, дејил хәбәрдар,
Бир гапыдан кирәр, бириндән чыхар.

*

Инсана архадыр онун камалы,
Ағылдыр һәр кәсин дөвләти, малы,

Kendinden her kim ki değil haberdar
Bir kapıdan girer, birinden çıkar.

*

İnsana arkadır onun kemâli,
Akıldır her kesin devleti, malı.

وانکسان کز وجود بیخبرند
زین درآیند و زان دگر گذرند

*

خرد است آن کزو رسد یاری
همه داری اگر خرد داری

Ким ки, јетишмәди ағылдан бара,
Охшар инсан сифәт әждаһалара.

*

Һәр ким өјрәнмәји билмәјирсә ар,
Судан дүрр, дашдан да көвһәр чыхардар.

Kim ki, yetişmedi akıldan yana,
Benzer insan yüzlü ejderhalara.

*

Her kim öğrenmeyi ayıp bilmiyorsa,
Sudan inci, taştan da cevher çıkarır.

هر که داد خرد نداند داد
آدمی صورتست و دیو نهاد

*

هر که ز آموختن ندارد ننگ
درّ برآرد ز آب و لعل از سنگ

Пис, јахшы нәјин вар демәк малындыр,
Лакин сәнә ваҹиб өз камалындыр.

*

Ағыл тутмуш, тутаҹаг даим мә’наны уҹа,
Онунчун нә фәрги вар, истәр ҝәнҹ, истәр гоҹа.

İyi, kötü neyin var demek malındır,
Lakin sana vacib öz kemâlindir.

*

Akıl tutmuş, tutacak daim manayı yüce,
Onunçün ne farkı var, ister genç, ister koca.

آنچه داری حساب نیك و بدست
وآنچه خواهی ولایت خرد ست

*

عقل شرف جز بمعانی نداد
قدر به پیری و جوانی نداد

Хошдур јүз галыбдан бир шаһ папағы,
Јүз ити гылынчдан фикрин бычағы.

*

Чиби бош оландан бир бач алынмаз,
Көһнә харабадан хәрач алынмаз.

Hoştur yüz kalıptan bir şah külâhı,
Yüz keskin kılıçtan fikrin bıçağı.

*

Cebi boş olandan bir baç alınmaz,
Eski harabeden vergi alınmaz.

ز صد شمشیرزن رای قوی به
ز صد قالب کلاه خسروی به

*

نه‌بر مرد تهی کف هست باجی
نه از ویرانه کس خواهد خراجی

Агльн олсун сәнә һәр ишдә рәһбәр,
һәр шеји ондан сор, о дејән јетәр.

*

О шеј ки, бизләрә лап ашикардыр,
Орда да кизли бир хәзинә вардыр.

Aklın olsun sana her işde rehber,
Her şeyi ondan sor, o desin yeter.

*

O şey ki, bizlere çok âşikardır,
Orda da gizli bir hazine vardır.

خرد شیخ الشیوخ راه توبس
ازو پ س آنچه میپرسی نه از کس

*

هرچ آن نظری درا و توان بست
پوشیده خزینهٔ در آن هست

Учалмаг истәсән, бир камала чат,
Камала еһтирам көстәрәр һәјат.

*

Өз адына лајиг ишләр көр ки, сән
Ахырда утанма хәчаләтиндән.

Yükselmek istersen bir kemâle er,
Kemâle saygı gösterir hayat.

*

Öz adına layık işler gör ki, sen
Sonunda utanma rezaletinden.

دانش طلب و بزرگی آموز
تا به نگرند روزت از روز

*

وان شغل طلب ز روی حالت
کز کرده نباشدت خجالت

Бир елми өјрәнмәк истәдикдә сән
Чалыш ки, һәр шеји камил биләсән.
Камил бир паланчы олса да инсан,
Јахшыдыр јарымчыг папагчылыгдан.

Bir ilmi öğrenmek istiyorsan sen,
Çalış ki, her şeyi kâmil bilesen.
Kâmil bir hamal olsa da insan,
İyidir yarım külâhçılıktan.

میکوش بهر ورق که خوانی
کان دانش را تمام دانی
پالان کرئی بغایت خود
بهتر ز کلاه دوزی بد

Һавалы јашајан сәрсәм бир инсан,
Нә хејрә, нә шәрә јарајар, инан.

*

Ирәлијә аддым атдығын заман
Кери дөнмәји дә унутма бир ан.

Havalı yaşayan sersem bir insan,
Ne hayra, ne şerre yarar ki, inan.

*

İleri adım attığın zaman,
Geriye dönmeyi unutma bir an.

شوریده دلی چنین هوایی
تن در ندهد بکدخدایی

*

هر جا که قدم نهی فرا پیش
باز آمدن قدم بیندیش

һәр уча рүтбәдән билиниз, фәгәт
Алимин рутбәси учадыр, әлбәт!

*

Әлбәт ки, әгилли бир гулаг асан
Јахшыдыр һәмишә јүз шүурсуздан!

Her yüksek rütbeden bilinliz fakat,
Âlimin rütbesi yüksektir, elbet.

*

Elbet ki, akıllı bir kulak asan
İyidir her zaman yüz şuursuzdan.

نجوید کسی بر کسی برتری
مگر از طریق هنرپروی

*

نیوشنده‌یك تن که بخرد بود
زنا بخردان بهتر از صد بود

Дәмири ајна тәк парладан инсан
Пасы силмәлидир өз вичданындан.
О гәдәр саф гәлбли, пак вичданлы ол,
Мә'нәви сирләри едәсән гәбул.

Demiri ayna gibi parlatan insan
Pası silmelidir öz vicdanından.
O kadar saf kalpli, pak vicdanlı ol,
Ma'nevi sırları edesin kabul.

چو بردن توانی ز اهن تو زنگ
که تا جای گیرد در او نقش و رنگ
دل پاك را زنگ پردا ز کن
بر او راز روحانیان باز کن

Бағлы бир гапыја ачар ахтарсан,
Анҹаг алимләрдән ахтар, тапарсан.

*

Көндәр ганачаглы јанына ганан,
Алимин јанына алим һәр заман.

Kilitli bir kapıya anahtar arasan,
Ancak âlimlerden ara, bulursun.

*

Gönder marifetlinin yanına marifetliyi
Âlimin yanına âlimi her zaman.

که دایم بدانش گراینده باش
در بستگی را گشاینده باش

*

بسوی توانا توانا فرست
بدانا هم از جنس دانا فرست

Саф, доғру олмајан сөзә инанма,
Мәтинсән, вердијин сөзүнү данма.

*

Јарамаз һеч заман ағыллы инсан
Өзүндән күчлүјә охусун мејдан.

Saf, doğru olmayan söze inanma,
Metinsen, verdiğin sözü inkârlanma.

*

Yaramaz hiç zaman akıllı insan
Kendinden güçlüye okusun meydan.

سخن نشود کان نباشد درست
نگیرد پذیرفته خویش سست

*

خردمند را نیست کز راه تیز
کند با خداوند قوت ستیز

Ешшәјин ҹәваһир олса да јүкү
Јенә дә ешшәкдир, парылдар түкү.

*

Күнәши палчыгла сувамаг олмаз!

Eşşeğin cevahir olsa da yükü,
Yine de eşşekdir, parıldar tüyü.

*

Güneşi balçıkla sıvamak olmaz.

اگر بر خری با رگوهر بود
بگوهر چه بینی همان خر بود

*

خورشید بگل نشاید اندود

Мə'јуслуг инсаны сардығы заман
Узаг дүшəр инсан хилас јолундан.

*

Ариф ол, гəм чəкмə, гəмдəн ет һəзəр,
Гум нəм чəкəн кими гəм гəми чəкəр.

Me'yusluk insanı sardığı zaman,
Uzak düşer insan kurtuluş yolundan.

*

Ârif ol gam çekme, gamdan uzak dur,
Kum nem çeker gibi gam gamı çeker.

چو گیرد نا امیدی مرد را گوش
کند راه رهائی را فراموش

*

بدانائی ز دل پردا ز غم را
که غم غم را کشد چون ریگ نمرا

Шадлыгдан асудә аләм олармы?
Раһатлыгдан көзәл бир мәчлис вармы?

*

Дәјмә гәмә, гәмә дәјмәз бу дүнја!

**Şadlıktan âsûde âlem olur mu,
Rahatlıktan güzel bir meclis var mı?**

*

Değme gama, gama değmez bu dünya.

نه ایمن تر ز خرسندی جهانیست
نه‌به‌ز آسودگی نزهست ستانیست

*

رها کن غم که دنیا غم نیرزد

Шадлығы бир јашат тәбиәтинлә,
Шад ол өз гисмәтин, өз не'мәтинлә.

*

Ағалыг торпаға киринҹәдир шән,
Торпагда сечилмәз кимсә кимсәдән.

Şadlığı bir yaşat tabiatınla,
Şad ol öz kısmetin, öz nimetinle.

*

Ağalık toprağa girince olur şen,
Toprakta ayrılmaz kimse kimseden.

خر سندی را بطبع دربند
میباش بدانچه هست خرسند

*

همه سروری تا بخاکست وبس
کسی نیست در خاك بهتر ز کس

Дәрдләрдән, гәмләрдән азад бир үрәк
Өзкәнин дәрдини һардан биләчәк?

*

Тохун ач оландан нә хәбәри вар?
Вердиjи чөрәjи хырдача доғрар!

Dertlerden, gamlardan azat bir yürek,
Başkasının derdini nerden bilecek?
Tokun aç olandan ne haberi var?
Verdiği ekmeği ufacık doğrar.

سیری که بگرسنه نهد خوان
هردك شکند بکاسه درنان
آنراست خبر از آتش گرم
کو دست درو زند بی آزرم

Шәнликчүн јаранмыш дүнја, буну бил!
О зилләт, фәлакәт очағы дејил!

*

Күн кечди, сабаһ да кәлмәмиш әлә,
Јалныз бу кечәни шән кечир һәлә.

Şenlikçün yaratılmış dünya, bunu bil,
O zillet, felaket ocağı değil.

*

Gün geçdi, sabah daha gelmemiş öyle,
Yalnız bu geceyi şen geçir hele.

جهان از پی شادی و دلخوشیست
نه از بهر بیداد و محنت کشیست

*

چو دی رفت و فردا نیامد پدید
بشادی یك امشب بباید برید

Гәлбимиз һәр заман шән олмалыдыр,
Кин, тамаһ бәдәнә атәш налыдыр.

*

Ајағы зәнчирли, әлиндә дә чам
Сәрхош адамлардан әгл уммаз адам.

Kalbimiz her zaman şen olmalıdır.
Kin, tamah bedene ateş nalıdır.

*

Ayağı zincirli, elinde de cam,
Sarhoş adamlardan akıl ummaz adam.

بچاره دل خویشتن خوش کنیم
نه چند انکه‌تن قفل آتش کنیم

*

نباشد هیچ هشیاری، در آن مست
که غل برپای دارد جام در دست

һәр кәсин башыны гыздырса шәраб,
Анламаз дузлудур, ја шитдир кабаб.

*

Чох сәрхош гыфылы өзү ачар шад,
Ајылыб оғрудан ејләјәр фәрјад.

Her kimin başını kızdırsa şarap,
Anlamaz tuzludur, tuzsuzdur kebap.

*

Çok sarhoş kilidi kendi açar şad,
Ayılıp hırsızdan eyler feryad,

چو مستی مرد رابر سر زند دود
کبابش خواه تر خواهی نمک سود

*

بسا مستا که قفل خویش بگشاید
بهشیاری ز دزدان کرد فریاد

Шәрабы ичмәдән көзүм, мәст олма!
Ичсән дә дөнәрәк бүтпәрәст олма!

*

һәр мәканда ки, шәраб һалал сајылыр тамам.
Ағлынын дүшмәнләри ону еләди һарам.

Şarabı içmeden, gözüm, mest olma,
İçsen de dönerek putperest olma!

*

Her mekânda ki şarab helâl sayılır tamam.
Aklının düşmanları onu eyledi haram.

می ناب نا خورده مستی مکن
اگر میخوری بت پرستی مکن

*

می که حلال آمده در هر مقام
دشمنی عقل تو کردش حرام

Өз ағлынын көзүјлә бахан кимдир аләмә,
Ән гүдрәтли јенилмәз бир һакимдир аләмә.

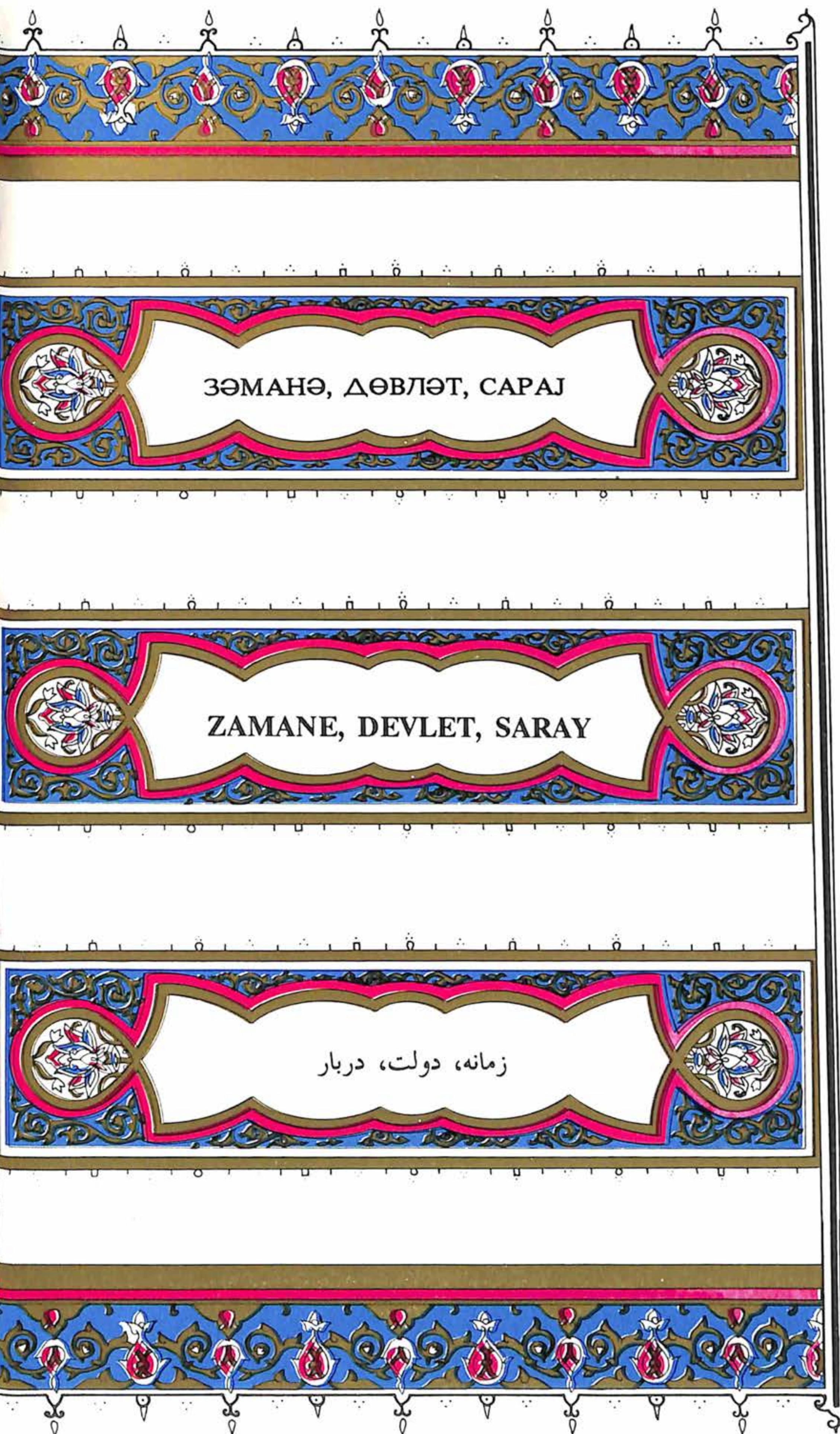
Öz aklının gözüyle bakan kimdir âleme,
En kudretli, yenilmez bir hakimdir âleme.

هر که در او جوهر دانائیست
بر همه چیزش توانائیست

ЗӘМАНӘ, ДӨВЛӘТ, САРАЈ

ZAMANE, DEVLET, SARAY

زمانه، دولت، دربار

Инди јүз јохсулун төкүлсә ганы,
Гејдинә галачаг бир адам һаны?

*

Беләдир дүнјанын һәр иши әлбәт,
Бири зәрәр көрәр, бири мәнфәәт.

Şimdi yüz yoksulun dökülse kanı,
Derdini çekecek bir adam hani?

*

Böyledir dünyanın her işi elbet,
Biri zarar görür, biri menfaat.

کنون گر خون صد مسکین بریزد
ز بند یك قراضه بر نخیزد

*

کار عالم چنین تواند بود
زویکی را زیان یکی را سود

Бир јан гәм мәчлиси, шәнликдир бир јан,
Бура ағлајандыр, ора ојнајан.
Һаны бу дүнјанын вәфадарлығы,
Бир јанда ағлашма, бир јанда чалғы!

Bir yan gam meclisi, şenliktir bir yan,
Bura ağlayandır, ora oynayan.
Hani bu dünyanın vefakârlığı,
Bir yanda ağlaşma, bir yanda çalgı.

بجائی بانگ مطرب برکشد ساز
بجائی مویه گر بردارد آواز
هر آوازی که هست از ساز و از سوز
برین گنبد کەمی بینی بیك گوز

һәр әмәлин үстүндән санма кечәнди дөвран,
һәр јахшыны, јаманы јахшы сечәнди дөвран.

*

Чох да фәрјад етмә чырағым сөнүб,
Гәбрин кандарындан чох адам дөнүб.

Her emelin üstünden sanma geçendir devran,
Her iyiyi- kötüyü iyi seçendir devran.

*

Çok da feryad etme çıram söndü,
Kabrin eşiğinden çok adam döndü.

گنبد گردنده ز روی قیاس
هست به نیکی و بدی حقشناس

*

نشاید کرد بر آزار خود زور
که بس بیمار واگشت از لب گور

Әбәди вәрсәјди шаһлығы заман,
Хосрова кечмәзди о Кејхосровдан.

*

Бүлбүлләр олса да бағын зинәти,
Әнҹирләр олмушдур гарка гисмәти.

Ebedî verseydi şahlığı zaman,
Hûsrev'e geçmezdi o, Keyhûsrev'den

*

Bülbüller olsa da bağın bezeği,
İncirler olmuştur karga kısmeti.

فلك گر مملكت پاينده دادى
ز كيخسرو به خسرو چون فتادى

*

باغ ارچه ز بلبلان پرآبست
انجير نواله غرابست

Сүлејманын мүлкүнү сорма һәр ан һардадыр,
Мүлкү өз јериндәдир, де Сүләјман һардадыр?

*

Дөврүн кишиләри накишидирләр.

Süleyman'ın mülkünü sorma her an nerdedir,
Mülkü öz yerindedir, de Süleyman nerdedir.

*

Devrin insanları namerttirler.

ملك سليمان مطلب كان كجاست
ملك همانست سليمان جكاست

*

بلى مردم دور نامردمند

Зəманə инсана јаман тор гурур,
Гəм верир, чан алыр, адəти будур.

*

Зəманə гылынчы рəһмлидирсə,
Бир көзлə бахмајыр нечин һəр кəсə.

Zamane insana yaman ağ kurar.
Gam verir, can alır, âdeti budur.

*

Zamane kılıcı merhametliyse,
Bir gözle bakmıyor niçin her kese.

زمانه خود جز این کاری نداند
که اندوهی دهد جانی ستاند

*

اگر در تیغ دوران رحمتی هست
چرا برّد ترا ناخن مرا دست

Нечин өз дөшүндән бу гоча дөвран
Сәнә сүд ичирдир, мәнә гызыл ган?!

*

Гыфыла чох заман тапылмаз ачар,
Бир ачан тапылар, нәһајәт ачар.

Niçin öz döşünden bu koca devran,
Sana süt içirtir, bana kızıl kan.

*

Kilide çok zaman bulunmaz anahtar,
Bir açan bulunur, nihayet açar.

وگرنی میل شد پستان گردون
چرا بخشد ترا شیر و مرا خون

*

بسا قفل کورا نیا بی کلید
گشاینده ای ناگه آید پدید

Јүз гојун көрсә дә јенә чанавар,
Сүрүдән јохсулун пајыны алар.

*

Торпаг је, пахылларын чөрәјини јемә сән.

Yüz koyun görse de yine canavar,
Sürüden yoksulun payını alır.

*

Toprak ye aç gözlünün ekmeğini yeme sen.

اگر صد کوسفند آید فراپیش
برد گرگ از گله قربان خویش

*

خاك خور نان بخیلان مخور

Бир шеjә оланда ики мүштәри
Әлбәттә, о шеjин артар дәjәри.

*

Дүнjанын jарысы әкәр хош күндүр,
Jарысы jахшы ад гоjмаг үчүндүр.

Bir şeye olursa iki müşteri,
Elbette, o şeyin artar değeri.

*

Dünyanın yarısı eğer hoş gündür,
Yarısı iyi ad bırakmak içindir.

چو نقدی را دو کس باشد خریدار
بهای نقد بیش آید پدیدار

*

جهان نیمی ز بهر شادکامی است
دگر نیمه ز بهر نیک نامی است

Ловғалыг, ушаглыг сөһбәти етмә,
Бу сәрхош јолудур, онунла кетмә!

*

Тәбиәтчә әкәр сүст олса бир кәс,
Кимсәнин чаныны о сағ истәмәз.

Büyüklük küçüklük sohbeti etme,
Bu sarhoş yoludur, onunla gitme.

*

Tabiatça eğer zayıf olsa bir kişi,
Kimsenin canını o, sağ istemez.

حدیث کودکی و خود پرستی
رها کن کان خیالی بود و مستی

*

کسی کو را بود در طبع سستی
نخواهد هیچ کس را تندرستی

Көзү торпаг кими ач олан, кәрәк
Билсин јеләр анчаг бир гарын чөрәк.

*

Көпәк еләсиндән јахшыдыр, дүзү
Ки, һеј ешшәк кими отдадыр көзү.

Gözü toprak gibi aç olan gerek,
Bilsin, yer ancak bir karın ekmek.

*

Köpek öylesinden iyidir, doğrusu,
Ki, hey eşşek gibi ottadır gözü.

هر کجا چون زمین شکم خواریست
از زمین خورد او شکم واریست

*

سگ بر آن آدمی شرف دارد
که چون خردیده بر علف دارد

Тутар гарынгулу чох әзиз һәр ан
Хинкәл јарпағыны күл јарпағындан.

*

Јүз мин һијлә гурсан, ишләтсән кәләк,
Пајындыр јенә дә бир гарын јемәк.

Tutar karnına kul çok aziz her an
Mantı yaprağını gül yaprağından.

*

Yüz bin hile kursan, çalışsan kelek,
Payındır yine de bir karın yemek.

آری آنرا که در شکم د هلست
برگ تتماج به ز برگ گلست

*

گر کنی صد هزار بازی چست
نخوری بیش ازانکه روزی تست

Евин саһибини көрән оғрулар
Һарај гопардараг дејир: "Оғру вар"

*

Ачкөз олма, сәнин дејил бу сарај,
Јалныз бир чөрәкдир алачағын пај.

Evin sahibini gören hırsızlar
Feryat koparak der ki: "Hırsız var!"

*

Açgöz olma, senin değil bu saray,
Yalnız bir ekmektir alacağın pay.

دزدان چو بکوی دزد جویند
در کوی دوند و دزد گویند

*

حریص مکن کاین سرای تو نیست
وزو جزیکی نان برای تو نیست

Аллаһлыг едәрсән нәфси сахласан,
Ачкөздүр өкүзлә ешшәк һәр заман.

*

Көрмәјиб өз көзүндә тири, јахшы нәзәр гыл,
Нәдәндир ахтарырсан өзкәнин көзүндә гыл?!

Allahlık edersin nefsi korusan,
Açgözdür öküzle eşşek her zaman.

*

Görmez kendi gözünde direği iyi nazar kıl,
Neden ararsın başkasının gözünde kıl.

خدائیت روی از خورش تافتن
که درگاو و خر شاید این یافتن

*

چشم فرو بستهٔ از عیب خویش
عیب کسانرا شده آیینه پیش

һәр шејдә чатышмазлыг, һәр шәјдә бир һүнәр вар,
Көзүнү јум ејибә, өзүнә һүнәр ахтар.

*

Гараса да бәдәни гарғанын баштан-баша,
Онун ағ көзләринә нәзәр сал, ет тамаша.

Her şeyde yetersizlik, her şeyde bir hüner var,
Gözünü yum ayıba, kendine hüner ara.

*

Karaysa da bedeni karganın baştan-başa,
Onun ak gözlerine nazar kıl, et temaşa.

در همه چیزی هنر و عیب هست
عیب مبین تا هنر آری بدست

*

زاغ که او را همه‌تن شده سیاه
دیده سپیدست درو کن نگاه

Тәкәббүрлә бахма јохсула, зинһар,
Онун да өзүнүн бир чәлалы вар.

*

Кәсәк атдығын кәс даш атар сәнә.

Tekebbürle bakma yoksula, zinhar,
Onun da kendinin bir özelliği var.

*

Kesek atdığın kişi taş atar sana.

بجباری مبین در هیچ درویش
که او هم محتشم باشد بر خویش

*

کلوخ انداز را پاداش سنگست

Јаманлыг ејләсә өзкәјә һәр кәс,
Чыхар габағына, һәдәрә кетмәз.

*

Атса габаг күлү уча гол-ганад,
Чинара тај ола биләрми һејһат!

Yamanlık eylese başkasına her kim,
Çıkar karşısına boşuna gitmez.

*

Atsa kabak gülü yüce kol-kanat,
Çınara benzeyebilir mi heyhat.

کسی کوبا کسی بد ساز گردد
بد و روزی همان بد باز گردد

*

درخت کدو تانه بس روزگار
کند دعوی همسری با چنار

Әлиндән әзиjjәт чәкинчә инсан,
Өлдүр бирдәфәлик көчсүн дүнjадан.

*

Кәл jад сүфрәсиндән ит кими әл чәк,
Өзкә сүфрәсинә бахма пишик тәк.

Elinden eziyet çekince insan,
Öldür bir defalık, göçsün dünyadan.

*

Gel, el sofrasından it gibi el çek,
Başkasının sofrasına bakma kedi gibi.

کادمی را بوقت پروردن
کشتن اولی تر است از آزردن

*

هان تا سگ نان کس نباشی
یا گربه خوان کس نباشی

Дикбашлыг јарамаз, ујушмаг кәрәк,
Дикбаш ат һәмишә гырманч јејәчәк.
Дикбашлыг едәрсә ән көзәл бир ат,
Мисир ешшәјиндән әскикдир гат-гат.

Dikbaşlık yaraşmaz, uyuşmak gerek,
Dikbaş at herzaman kırbaç yiyecek.
Dikbaşlık ederse en güzel bir at,
Mısır eşşeğinden eksiktir kat-kat.

ازین توسنی به که باشم رام
که سیلی خورد مرکب بد لگام
چو تازی فرس بد لگامی کند
خر مصریان را گرامی کند

Шир, пәләнк овла јашар, либасыдыр дәриси,
Тапдығыјла доланан олмаз тамаһ һәриси.

*

Ҝөјүн әјриси кими сарылма бу дүнјаја,
Сәнин олмајан шејә сарылыб салма саја.

Aslan, kaplan avla yaşar, giyimidir derisi,
Bulduğuyla dolanan olmaz tamah düşkünü.

*

Gökün eğrisi gibi sarılma bu dünyaya,
Senin olmayan şeye sarılıp sana sayma.

آن خور و آن پوش چو شیر و پلنگ
کاوری آنرا همه ساله بچنگ

*

چون خم گردون بجهان در مپیچ
وانچه نه آن تو به آن در مپیچ

Варса сујун, чөрәјин јохлугдан гәмә батма,
Әлини чөмчә едиб, һәр касаја узатма.

*

Арпа тәрәзидә чох олса әкәр,
Тәрәзи гызылдан тез үз дөндәрәр.

Varsa suyun ekmeğin, yokluktan gama batma,
Elini kepçe edip her kasaya uzatma.

*

Arpa terazide çok olsa eğer,
Terazi altından tez yüz dönderir.

تا شکمی نان و دمی آبی هست
کفچه مکن بر سر هر کاسه دست

*

چو از دینار جو را بیشتر بار
ترازو سر بگرداند ز دینار

Ујма вара-дөвләтә, тәкәббүрдән узаг кәз,
Зүлмәт өмүр јолуна күнәш нуру чиләмәз.

*

Сәрмајәси олан горхар, гәм чәкәр.
Јохсул јол кәсәндән ејләмәз һәзәр.

Uyma mala, devlete, tekabbürden uzak gez,
Karanlık ömür yoluna güneş nuru çilemez.

*

Sermayesi olan korkar, gam çeker,
Yoksul yol kesenden endişe etmez.

ملك رهاكن كه غرورت دهد
ظلمت ازين سايه چه نورت دهد

*

بود سرمايه داران را غم بار
تهيدست ايمن است از دزد و طرار

Бә'зи көз гызылдан кор олар һәмән,
Гылынчлар гызылла дүшәр кәсәрдән.

*

Санма ки, ган төкүб аслан ов удар,
Кеч дә олса бир күн ону ган тутар.

Bazı göz altından kör olur hemen,
Kılıçlar altınla düşer kesmekten.

*

Sanma ki, kan döküp aslan av yutar,
Geç de olsa bir gün onu kan tutar.

بسا بینا که از زر کور گردد
بس آهن کو بزر بیزور گردد

*

بخون ریزی مبین کو شیر گیرد
که خونش گیرد ارچه دیر گیرد

Гызыл, күмүш јыған бир хәсис адам
Өз фикрини чәкәр һәр сәһәр, ахшам.

*

- Өзүн гал, ја малын, - десәләр сәнә,
Өзүн гал, малы вер бир истәјәнә.

Altın-gümüş yığan bir cimri adam,
Kendisini düşünür her sabah-akşam.

*

-Kendin kal, ya malın -deseler sana,
Kendin kal, malı ver bir isteyene.

کسی کو زر بدر ترکیب سازد
قیامت را کجا ترتیب سازد

*

زتو یا مال ماند یا تو مانی
پس آن به کو نماند تا تو مانی

Бир шеј ки, өләндә дүшмәнә галар,
Ону бәсләмәјин нә мә'насы вар?

*

Чохлары буғданы сахланч етдиләр,
Газанч көрмәдиләр бир арпа гәдәр.

Bir şey ki, ölende düşmana kalır,
Onu beslemenin ne manası var?

*

Çokları buğdayı hep sakladılar,
Kazanç görmediler bir arpa kadar.

چه داری دوست آنکس وقت مردن
بد شمن تر کسی باید سپردن

*

بس گندم کان ذخیره کردند
زآن جو که زدند جو نخوردند

Нә гәдәр дән дәрди чәксә бир инсан,
Онунчун о гәдәр дәрд верәр заман.

*

Сәнинчүн бир јүкдүр даим хәзинә,
Динҹәлмәк истәрсән, вер өзкәсинә.

Ne kadar tane derdi çekse bir insan,
Onun için o kadar dert verir zaman.

*

Seninçün bir yüktür daim hazine,
Dinlenmek istersen, ver başkasına.

آنرا که هوای دانه بیشست
رنج و خطر زمانه بیشست

*

خزینه که با تست بر تست بـار
چو دادی بدادن شوی رستگار

Гылынчын пасланыб кәсмәсә әкәр,
Гызыл вер, дашлары дәмирә дөндәр.
Хәзинә гызылы јығмаг үчүндүр,
Гызыл да дүшмәни јыхмаг үчүндүр.

Kılıcın paslanıp kesmese eğer,
Altın ver, taşları demire dönder.
Hazine altını yığmak içindir,
Altın da düşmanı yıkmak içindir.

بجائی که آهن در آید بزنگ
بزر دادن آهن بر آید ز سنگ
خزینه ز بهر زر آکندنست
زر از بهر دشمن پراکندنست

Гызыл топланачаг бир атәш дејил,
Узаг ол, јанарсан јохса, ону бил.
Гызыл ја саһиби хошдур,-сорма сән,
Дүјүн бәнддән писдир, бәнд дә дүјүндән.

Altın toplanacak bir ateş değil,
Uzak ol, yanarsın yoksa, onu bil.
Altın, ya sahibi hoştur-sorma sen,
Düğüm bağlıdan pisdir, bağlı düğümden.

زر آن آتشی نیست کاکند نیست
شراریست کز خود پراکند نیست
مگو کز زر و صاحب زر که‌به
گره بدتر از بند و بند از گره

Гызылы топлаjыб jерə басдыран
Өзү торпаг jejəр, əслинə бахсан.

*

Гəлбини чалмасын бу мал, бу дөвлəт,
Азы бир зиллəтдир, чоху фəлакəт.

Altını toplayıp yere basdıran,
Kendi toprak yer aslına baksan.

*

Kalbini çalmasın bu mal, bu devlet,
Azı bir zilletdir, çoğu felaket.

زر آکن که او خاك بر زر کند
خورد خاك و هم خاك بر سر کند

*

چه بندی دل خود در آن ملك و مال
که هستش کمی رنج و بیشی و بال

Дүшүнчә, кәдәрдир, чох сәрвәт, чох вар,
Дөвләти аз олан олур бәхтијар.

*

Ачлығы олмаса шаһинин бир аз,
Турачын үстүнә учуб шығымаз.

Düşünce, kederdir çok servet, çok mal,
Serveti az olan olur bahtiyar.

*

Açlığı olmasa şahinin bir az,
Turacın üstüne uçup saldırmaz.

فرا وان خزینه فراوان غمست
کمست انده آنرا که دنیا کمست

*

بازی که نشد بخورد محتاج
رغبت نکند بهیچ دراج

Ач үчүн кәпәк дә јағлы чөрәкдир,
Тох үчүн јағ-чөрәк санки кәпәкдир.
Иштаһ гызышанда баш алыб кедәр,
Човдар чөрәјини мум тәк әридәр.

Aç için kepek de yağlı ekmektir,
Tok için yağ-ekmek sanki kepekdir.
İştah kabaranda baş alıp gider,
Çavdar ekmeğini mum gibi eritir.

خشگار گرسنه را کلیچ است
باسیرت نان میده هیچ است
چون طبع باشتها شود گرم
گاورس درشت را کند نرم

Гејбдән бир кәс мәни сәсләди: "Динлә, еј сән!
Борча елә кириш ки, тез гајтара биләсән".

*

Учалар дүнјада башын, еј инсан,
Гуртарсан дүнјанын еһтијачындан.

Gaibten bir kişi beni çağırdı: "Dinle, ey sen,
Borca öyle giriş ki, tez ödeyebilesin".

*

Yükselir dünyada başın, ey insan,
Kurtulsan dünyanın ihtiyacından.

هاتف خلوت بمن آواز داد
وام چنان کن که توان باز داد

*

تا هست بچون خودی نیازت
با سوز بود همیشه سازت

Шаһлар мәчлисиндән кәнар ол, кәнар!
Памбыг од көрәндә алышыб јанар.

*

Шах халгла едәрсә дәва-әдавәт,
Халг шаһа гәләбә чалар нәһајәт.

Şahlar meclisinden kenar ol, kenar,
Pamuk od görende alışıp yanar.

*

Şah halkla ederse dava, adavet,
Halk şaha zafer çalar nihayet.

از صحبت پادشه به پرهیز
چون پنبه خشك از آتش تیز

*

چو شه با رعیت بد اور شود
رعیت به شه برد لاور شود

Шаһын мәчлисиндә кәрәк һәр заман
Ола алимләрә әбәди мәкан.
Шаһ јејиб-јатмаға мејл етмәјәрәк,
Билик топламаға чалышсын кәрәк.

Şahın meclisinde gerek her zaman
Ola âlimlere ebedî mekan.
Şah yiyip-yatmağa meyl etmeyerek,
Bilgi toplamağa çalışsın gerek.

بروز و شب بزم شاهنشهی
ز دانا نباید که باشد تهی
شه آن به که بر دانش آرد شتاب
نباید که بفریبد ش خورد و خواب

Јаман көз шаһ илә башларса ојун,
Һијләләр, фитнәләр олар голбојун.

*

ПаДишаһ сајылмаз өјлә бир кимсә
Танрынын халгына әзијјәт версә.

Kötü göz şah ile başlarsa oyun,
Hileler, fitneler olur kolboyun.

*

Padişah sayılmaz öyle bir kimse,
Tanrının halkına eziyyet verse.

چو با شه کند چشم بد بازیی
کند دیو با فتنه دم سازیی

*

نه بس داوری باشد آن سست رای
که سختی رساند بخلق خدای

Алчаглыг бечәрән шаһмы сајылыр?
Алчаглыг башгадыр, шаһлыг башгадыр.

*

Билирсән шаһматын ики шаһы вар,
һәр гәлбә јени гәм кәтирир онлар.

Alçaklık beceren şah mı sayılır?
Alçaklık başkadır, şahlık başkadır.

*

Bilirsin, satrançın iki şahı var,
Her kalbe yeni gam getirir onlar.

نه خسرو شد آنکس که خس پرور ست
خسی دیگر و خسروی دیگرست

*

نبینی دو شاهست شطرنج را
که‌بر در دلی نوکند رنج را

Олма шаһлар кими јемәк дүшкүнү,
Горх, сәни јахалар фәлакәт күнү.

*

Һәр ишдә јубанмаг олса да мүмкүн,
Јубанмаг јарамаз сәлтәнәт үчүн.

Olma şahlar gibi yemek düşkünü,
Kork, seni yakalar felaket günü.

*

Her işde gecikmek olsa da mümkün,
Gecikmek yaramaz saltanat için.

چو شاهان مکن خو بخوشخوارگی
هراسان شو از روز بیچارگی

*

همه چیزی ز روی کدخدائی
سکون برتابد الا پادشائی

Бүтүн тарих боју шаһлара бахсан,
Көрәрсән газанмыш даим чәлд олан.

*

Шаһларын әлиндә чох ајна бахсан,
Гаралыб кетмишдир мәзлум аһындан.

Bütün tarih boyu şahlara baksan,
Görürsün kazanmış hep cevik olan.

*

Şahların elinde çok ayna, baksan,
Kararıp gitmiştir mazlum ahından.

جهان آنکس برد کو بشتابد
جنا نگیری توقف برنتابد

*

بسا آینه کاندر دست شاهان
سیه گشت از نفیر داد خواهان

TÜRK DÜNYASI EDEBİYATI DİZİSİ'NDE YAYIMLANAN ESERLER:

• BULGARİSTAN'DA ÇAĞDAŞ TÜRK EDEBİYATI ANTOLOJİSİ I	: Nimetullah HAFIZ. ANKARA-1987
• BULGARİSTAN'DA ÇAĞDAŞ TÜRK EDEBİYATI ANTOLOJİSİ II	: Nimetullah HAFIZ. ANKARA-1987
• BULGARİSTAN'DA ÇAĞDAŞ TÜRK EDEBİYATI ANTOLOJİSİ III	: Nimetullah HAFIZ. ANKARA-1987
• GÖĞÇELİ AŞIK ELESKER	: Nizamettin ONK/İslam ELESKERZADE. ANKARA-1987
• YUGOSLAVYA'DA ÇAĞDAŞ TÜRK EDEBİYATI ANTOLOJİSİ I	: Prof Dr. Nimetullah HAFIZ. ANKARA-1989
• YUGOSLAVYA'DA ÇAĞDAŞ TÜRK EDEBİYATI ANTOLOJİSİ II	: Prof Dr. Nimetullah HAFIZ. ANKARA-1989
• YUGOSLAVYA'DA ÇAĞDAŞ TÜRK EDEBİYATI ANTOLOJİSİ III	: Prof Dr. Nimetullah HAFIZ. ANKARA-1989
• ABDURRAHMAN HAN DESTANI	: Yrd. Doç. Dr. İsa ÖZKAN. ANKARA - 1989
• YUSUF BEY - AHMET BEY (BOZOĞLAN) DESTANI	: Dr. İsa ÖZKAN. ANKARA - 1989
• SEÇİLMİŞ ESERLER	: Mehmet ARAZ/Seyfettin ALTAYLI. ANKARA - 1990
• ÇAĞDAŞ YUNANİSTAN BATI TRAKYA TÜRK EDEBİYATI ANTOLOJİSİ	: Feyyaz SAĞLAM. ANKARA - 1990
• KİTAB-I DEDE KORKUT	: Üçler BULDUK. ANKARA - 1990
• AZERBAYCAN DRAMALARI	: Yrd.Doç.Dr.Zeynel Abidin MAKAS. ANKARA-1990
• KERKÜK HALK EDEBİYATINDAN SEÇMELER	: Dr. Cengiz KETENE. ANKARA - 1990
• TÜRK DOĞDUK TÜRK ÖLDÜK	: Ahmet ŞEREFLİ. ANKARA - 1990
• KUMUK VE BALKAR LEHÇELERİ SÖZLÜĞÜ	: Prof. Dr. Kemal AYTAÇ. ANKARA - 1990
• SEÇME ŞİİRLER	: Osman TÜRKAY. ANKARA - 1990
• TÜRKİSTAN İLE İLGİLİ MAKALELER	: Çağatay KOÇAR. ANKARA - 1990
• ŞİİRLER	: Erkin VAHİDOY / Bayram ORAK. ANKARA - 1990
• GAGAUZ TÜRKÇESİNİN SÖZLÜĞÜ	: Prof Dr. İ. KAYNAK/Prof. Dr. A. DOĞRU. ANKARA - 1991
• GAGAUZ TÜRKLERİ	: Doç Dr. H. GÜNGÖR/Yrd.Doç.Dr. M. ERGUNŞAH. ANKARA - 1991
• KARAÇAY LEHÇESİ SÖZLÜĞÜ	: Wilhelm PRÖHLE/Prof.Dr. Kemal AYTAÇ. ANKARA - 1991
• AZERBAYCAN ÇAĞDAŞ HİKÂYE ANTOLOJİSİ	: Yrd. Doç. Dr. Zeynel Abidin MAKAS. ANKARA - 1991
• HAYDAR BABA'YA SELAM	: Muhammed HÜSEYİN ŞEHRİYAR. ANKARA - 1991
• GAM DEFTERİ	: Nebi HAZRİ/Selahattin KILIÇ. İSTANBUL - 1991
• KERKÜKLÜ MOLLA MEHMET SADIK'TAN SEÇMELER	: Doç. Dr. Hidayet Kemal BAYATLI. ANKARA - 1991
• NEREYE GİDİYOR BU DÜNYA. İKİNCİ SES. FERYAT	: Bahtiyar VAHABZADE/Yavuz Bülent BÂKİLER. ANKARA - 1991
• IRAK MUASIR TÜRK EDEBİYATI ANTOLOJİSİ	: Doç. Dr. Ziyad AKKOYUNLU/Suphi SAATÇİ. ANKARA - 1991

